

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

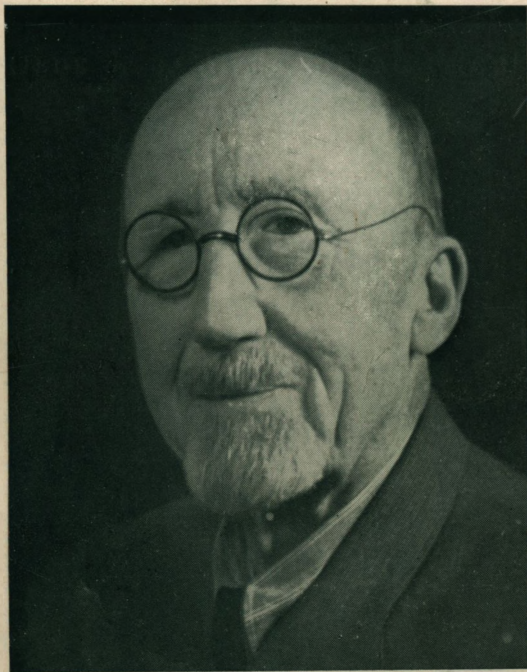
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

JAKOB ALSTED

SKOLE MINDER

1876-1936

ROSENKILDE OG BAGGERS FORLAG • KØBENHAVN

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

JAKOB ALSTED

SKOLE MINDER

1876-1936

ROSENKILDE OG BAGGERs FORLAG

KØBENHAVN 1946

COPYRIGHT 1946

BY

ROSENKILDE OG BAGGER

PRINTED IN DENMARK

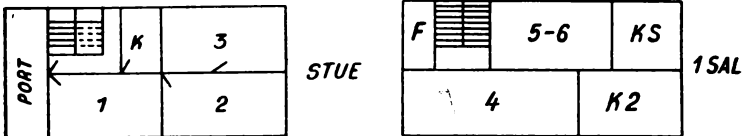
BY

AXEL NIELSEN, COPENHAGEN

I 54 Aar har jeg levet i Vejle Latin- og Realskole (senere Vejle højere Almenskole, nu Vejle Gymnasium), deraf 9 Aar som Elev, 35½ Aar som Lærer. Naar jeg nu; 10 Aar efter min Tilbagetræden, lader Blikket glide tilbage over denne Tid og søger at fæstne Erindringerne paa Papiret, er det dels paa Grund af den personlige Fornøjelse, dette volder mig, dels fordi der herved maaske kan gives smaa Bidrag til den omtalte Skoles Historie; men jeg vil bede evt. Læsere huske 1) under Læsningen af Skildringen af min Skoletid, at Opfattelsen af Lærerne er en Drengs, for Prof. Krarups Vedkommende dog uddybet ved senere Samarbejde, 2) at jeg under Skildringen af mine Kolleger selv er Part i Sagen, og en saadan Skildring vel aldrig kan være *helt* objektiv, selv om jeg gaar til Arbejdet med det alvorligste Ønske om at blive i Stand til at „dele Sol og Vind lige“ og ikke gøre nogen Uret. —

Det var i Efteraaret 1875, at min Broder Peter (født 28/3 64) og jeg (f. 11/3 66) kom ind i Vejle Latin- og Realskole, som var oprettet i 1865 af cand. philol. H. A. Krarup, en Søn af den bekendte og ansete Rektor N. B. K. ved Borgerdydskolen paa Christianshavn. Hvorledes Optagelsesprøven foregik — hvis der overhovedet var nogen — mindes jeg ikke. Jeg ved derimod, at Kr. plejede selv at undersøge Elevernes Standpunkt, og at han ikke tog det saa nøje med, om vedkommende var helt oppe paa samme Standpunkt som den Klasse, han skul-

de i; hvis Kr. fik Indtryk af, at Drengen var fornuftig, saa man kunde vente, at han var „perfektibel“, stolede han paa, at han nok kunde vinde med, evt. ved en flink Kammerats Hjælp, som for en billig Penge — fx. 25 Øre i Timen — vilde (formelt frivilligt, dog evt. under et vist Pres) paatage sig at undervise ham i det manglende. Vi blev altsaa optaget, Peter i „3. Kl.“, jeg i „2. do.“. Klasserne var toaarige, d. v. s. at man opholdt sig i det samme Klasseværelse i 2 Aar, men hvert Aar havde *sit* fremadskridende Pensum. I Peters Klasse var der 19 Elever, i min 21.

Skolen havde til Huse i Ejendommen Dæmningen 9. Huset staar endnu, en to-etages Bygning med Port i den søndre Ende; i Stueetagen var der 3 Klasseværelser, paa 1. Sal blev der efterhaanden indrettet 2 do., og Kr. havde der sine to Værelser, Soveværelse (K. S.) og Dagligstue; i Stueetagen havde ogsaa Pedellens (Jens, Ane og Datteren Karoline) deres Køkken og Opholdsstue (K), medens de havde Soveværelser paa Loftet, hvor der fandtes 3 Rum med Skraavinduer; den nuværende Kvistetage er en senere Indretning. I Værelset F paa 1. Sal fandtes Skolens fysiske og naturhistoriske Samlinger foruden et lille Bibliotek til Brug for Eleverne; det var Bøger, som Kr. havde samlet sammen; jeg mindes Walter Scott og M Marryat, Livingstones Rejser, Korvetten Galateas Rejse, „Fra alle Lande“. Jeg for min Part havde megen Glæde af disse fordringsløse Bind. Udlaanet besørgetes af Elever, og Samlingen blev godt benyttet,

der fandtes ikke dengang noget Folkebibliotek. — Den naturhistoriske Samling kunde rummes i et Skab; bl. andre mærkelige Ting fandtes et Skelet (i eget Skab) af et Barn — populært betegnet som „lille Povl“ — og et Par Sukkerrør, som efterhaanden aftog noget i Længde; naar Drengene var alene i Værelset, var det jo fristende at konstatere, om det nu ogsaa virkelig var *Sukkerrør*. — Den fysiske Samling var naturligvis meget mager; man drev nærmest Fysikundervisningen med Kridt paa den sorte Tavle, og de fysiske Apparater vilde ikke altid lystre; jeg mindes en hyppigt forekommende Ytring af vor Fysiklærer, Kapt. Brix: „Det lykkedes nu ikke denne Gang, men det er ellers Maaden, det skal gøres paa.“ Det Kvantum Fysik, man i den Tid lærte til Præliminær- eller Studentereksamen, var da heller ikke meget omfattende.

Lokalerne var ganske gode efter Tiden. Der var 2 Vinduer i 1. og 2. Kl., 3 i 3. Kl., 3 i 4 Kl. og 2 i den senere oprettede 5.—6. Kl. Der var Sand paa Gulvet, hvis jeg husker ret, hvilket var almindeligt i den Tid fx. i Butikker; en kendt Skikkelse var Sandmanden, der drog omkring i Gaderne med en lille Hest og do. Vogn og solgte Sand i Skæppevis, rent hvidt og tørt Sand, antagelig Strandsand. Jeg har ofte i Butikker set Kommisen, naar han havde skrevet eller kvitteret en Regning, skrabe lidt Sand op paa det vaade Blæk i Stedet for at bruge Træpapir; billigt. Sand paa Gulvet var ogsaa ganske godt, fordi flere Drenge — bl. a. jeg — gik i Skole med Træsko, som vi ikke skiftede, men sad med i Klassen. Jeg husker, at det morede mig, naar jeg en mørk Morgen gik til Skole, at slaa Gnister af Fortovets Granitfliser med Træskoringene. Efterhaanden gik dog Træsko i Skolen af Brug. Dog husker jeg, at jeg engang — vist nok saa sent som i 1878 — i en Time, hvor Læreren var optaget

af flere Elever, der stod om Katederet — sad paa min Plads og søgte at balancere med min ene Træsko paa Spidsen af min Pegefinger, desværre med det sørgelige Resultat, at den faldt paa Gulvet med stor Larm, hvilket naturligvis havde ubehagelige Følger.

For at komme ind i 3. Kl. maatte man passere 2 Klasser; det er forstaaeligt, at Drengene undertiden foretrak den kortere Vej ud gennem et Vindue til Gaarden, hvilket naturligvis var utilladeligt og kunde medføre slemme Følger; der var et Spanskrør paa Skolen (i Kr.s Soveværelse), som let kunde komme til Anvendelse, og der faldt ofte Lussinger. Det hændte mig saaledes engang, at jeg meddelte Kr.: „Ørsted har været her“ (nemlig mens Kr. tilfældigvis var fraværende), hvorefter Kr. ved Hjælp af en — lidt overraskende — Serie af Lussinger fik indprentet mig, at jeg burde sige „Overauditør Ø.“ eller „Hr. Ø.“ (en Illustration til Udtrykket „at faa noget indbanket“).

I 1. og 2. Klasse sad vi ved lange Borde med lange Bænke (løse) bagved, vistnok 5 ved hvert Bord; i 3. Klasse var der Tomandsborde til de fleste (maaske alle) Elever, i 4. Kl. var der atter de lange Borde, i 5.—6. Kl. (de to Klasser undervistes sammen i adskillige Timer) var der et langt Bord og Stole. Der var almindelige Ovne i alle Stuer og store Kakkellovnsskærme; Ventilation var der ikke undtagen gennem Vinduer, Døre og Ovnene.

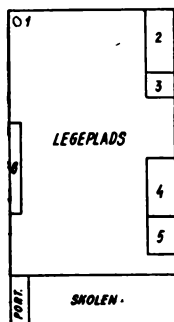
Skolepladsen var gruslagt; Syd og Nord for den var der Haver, mod Vest stødte den op til en Gaard, der havde Udgang til Grønnegade. Pladsen var lukket med Plankeværk (mod Syd) og Mur, ca. 2 m høje. I Haven ved den søndre Side (Læderhandler Hansens) stod der et stort Graapærretræ, der ragede lidt ind over Skolepladsen; paa den Tid, da disse Pærer modnedes, var Ele-

verne stærkt — undertiden ret aktivt — interesserede i Træet; en nedfalden Pære, som man fandt paa Jorden om Morgenen, naar man kom til Skole lidt før end sædvanligt, smagte dejligt; det samme gjaldt dem, der faldt ned senere i Skoletiden, og da der netop under dette Træ var en (fast) Bænk ved Plankeværket, kunde man ret let „komme til“ at støde til de nederste Grene, naar man stod paa Bænken. At Ejeren ikke var helt venligt stemt mod Eleverne er i hvert Fald forstaaeligt. A propos Pærer: Kr. plejede hvert Aar paa sin Fødselsdag at købe en større Portion Pærer, som han uddelte til Eleverne paa den Maade, at han kastede dem i Grams; han morede sig inderligt over at se Eleverne tumle omkring mellem hverandre — undertiden oven paa hverandre — efter Pærerne, ligesom man i det hele glædede sig over at se dem lege og brydes. En rask Sneboldkamp kunde godt faa ham til at forlænge Frikvarteret lidt; det endte altid paa den Maade, at Kr. kom frem i et Vindue og raabte „Saa op“! hvis han ikke — hvad ofte skete — gik nede paa Pladsen og gav sit Signal der. Hans Indstilling overfor Frikvarter og Fritimer var ikke tørt mekanisk, men personlig og impulsiv, og saaledes var han egentlig indstillet overfor alt. Engang, da han fik at vide, at min Fader var kørende i Vejle et Par Dage før Juleferiens Begyndelse, gav han mig — uden Anmodning — Lov til at tage med ham hjem. Dette var ikke et Tegn paa manglende Sans for Orden og Pligt og Arbejde; i disse Henseender stillede han strenge Krav baade til sig selv og andre, men han afgjorde selv suverænt, hvad der var Pligt i det enkelte Tilfælde.

Norden for Pladsen havde Skomager Smidt sin særdeles velplejede Have, bl. a. med et Par Bistader. Det kunde ikke undgaas, at en Bold eller en anden Genstand havnede i samme Have, og at løbe hele Vejen om

ad Kirketorvet og Grønnegade for at faa Lov at tage Tingen var ikke nær saa fristende som at springe over Muren efter den. Resultatet var, at heller ikke Hr. S. saa med de venligste Øjne paa Skolen og Eleverne.

Om Vinteren lod der sig ofte lave gode Glidebaner paa Pladsen, især en, der endte ved Afløbsristen. Det gav vældigt Liv og Larm, ikke mindst naar Lærerne — ogsaa Kr. — tog Del i Sporten. Det hændte jo, at en Elev faldt paa Banen, og da der var meget kort mellem

1. Afløbsrist.
2. Retirade, 3 Rum til Elever, 1 til Lærere.
3. Aabent Pissoir.
4. Stald til Ridehest, senere Brænderum.
5. Skarnkasse (Træ, med Laag).
6. Fast Bænk (under Pæretæ).

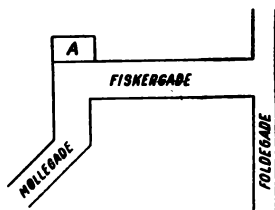
de glidende, kom der tidt en stor sprællende Menneskeklump ud af det, hvilket naturligvis var særligt morsomt, ikke mindst, hvis der var en Lærer i Klumpen. Banen endte lige mod Muren, og det gjaldt om at komme væk i en Fart, hvis man ikke vilde risikere et ordentligt Stød af ham, der fulgte efter.

For at tage imod Stødet blev der ofte hængt en „Springmadras“ paa Muren; for øvrigt var Kr. ikke ængstelig m. H. t., at Eleverne skulde komme til Skade; han havde en optimistisk Fortrøstning til, at de nok skulde komme godt fra det.

Var Vejret for daarligt med stærk Regn, samledes Eleverne i Frikvarteret i Porten, som ogsaa var det eneste Sted, hvor Lærerne kunde opholde sig — Lærerværelse

fandtes naturligvis ikke — under saadanne Forhold, hvis de ikke vilde være i et Klasseværelse med susende Træk; Eleverne blev ubarmhjertigt kostede ned, hvordan saa Vejret var. I godt Vejr søgte Lærerne ofte Tilflugt paa Broen over Aaen, eller de spadserede op og ned paa Pladsen; var der Sne, var de her ikke altid i Sikkerhed for „vildfarende“ Snebolde.

I min første Skoletid gjorde vi Gymnastik paa Legepladsen eller i en Sal nede i Fiskergade paa 3. Sal i det med A betegnede Hus (se nedenfor). Der var mørkt, muggent og ubeskrivelig støvet, og af „Apparater“ min-

des jeg kun et Par Springstøtter, Tov med Sandposer og Madras. Heldigvis blev der — vist allerede i 1876 — truffet den Ordning, at Skolen kunde benytte „Borgerskolens“ Gymnastiksal og Badeanstalt, først mod en Afgift, senere gratis.

Skolebadningen var en spændende og — for de mere erfarne — festlig Ting. Da der var lang Vej ud til Badeanstalten, som laa paa den søndre Mole, og da vi naturligvis maatte rette os efter Borgerskolen m. H. t. Afbenyttelsestiderne, blev det ofte ordnet saadan, at flere Klasser drog af Sted paa een Gang ved Middagstid, ofte sammen med Kr. og i hvert Fald ledsagede af en Lærer. Der fandtes en mindre Træbygning (tjæret) til Opbevarelse af Selerne m. m. og en Flydebro i „Renden“ (∩: Sejlløbet). Afklædningen foregik som Regel i fri

Luft; at tørre sig af anderledes end ved at lade Sol og Blæst tørre sig ansaas for ganske upassende. Jeg mindes ganske tydeligt min første Dag derude. Hr. Guul — Gymnastiklæreren, — en gemytlig, barsk Mand, gammel Underofficer — kom med den vaade Sele, den blev spændt om Livet og tog helt Vejret fra mig, saa samlede jeg alt mit (ikke alt for store) Mod, hoppede ud, sank dybt, dybt (antagelig ca. 30 cm) ned i noget grønt, boblende Vand, blev halet op og bundet godt fast til en Opstander paa Flydebroen, gylpede en Del Saltvand op og kunde saa begynde at praktisere de Arm- og Benbevægelser, man havde lært at gøre i Gymnastiksalen, liggende paa en Madras eller hængende i en Sele. Naa, jeg lærte jo Kunsten efterhaanden og blev en ret flink Svømmer. Vandet var ganske godt derude i Renden og Trafiken ikke stor; Fiskerbaadene fra Fjorden var de Fartøjer, vi saa mest til, og det var Sport at svømme hen til en saadan og hænge paa uden Hensyn til den Udskaeldning, man af og til blev udsat for; naar man blev truet med en Aare, kunde man jo blot lade sig glide fra og var hurtigt paa Afstand fra den stadig fremad glidende Baad.

Kr. deltog med Iver i Badningen; det var en af hans Fornøjelser at give en Svømmer en god Dukkert, han satte Fødderne paa vedkommendes Skulder og satte fra, og det gav jo god Fart nedefter. — Sidste Gang, jeg saa Kr. i Vandet, var saa sent som i 1908 eller 1909, da jeg under et Censorophold i Kbh. blev inviteret af ham paa en Søndagstur til Dyrehaven. Vi badede ved Klampenborg, og Kr. gik uforknyt paa Hovedet i Vandet; da han kom op og laa og flød i Vandskorpen, pustende af Velbehag og med sine uklippede Lokker og Skæg flydende om Hovedet, lignede han aldeles en Havmand fra Böcklins Billeder. — Da vi var kommen i Tøjet, spad-

serede vi i den stille Formiddagstime i dejligt Solskin til Ermelunden, hvor Kr. trakterede med Bøf. Paa Vejen tog han mig pludselig i Ærmet: „Hør her, vi skal ned og se her ved Fuglesangssøen, om vi kan finde et Træ, hvor jeg skar et W-M i det Aar, da jeg blev Student; jeg tog herud og laa og læste Goethes „Wilhelm Meister“ hernede ved Søen og skar saa dette W. M. i et Træ; nu skal vi se, om vi kan finde det.“ Vi fandt det, og Bogstaverne stod ganske tydeligt. Denne lille Pilgrimsvandring med den 74aarige Mand tilbage til hans Ungdoms Land blev for mig en Oplevelse fuld af den fineste Poesi.

Undskyld det bratte Stemningspring, men jeg maa omtale „Yucatan“. Det var en lille „Halvø“, maaske Begyndelsen til en Mole, som gik ud mod Syd fra Molen en halvthundrede Alen udenfor „Svømmehuset“. Det var det eneste Sted, hvor man maatte „forrette sin Nødtørf“, og da det blev meget brugt — Motionen paa Vejen derud og maaske en ikke sjælden Benovelse, inden man skulde prøve, om „Vandet var vaadt“, havde vel sine Virkninger — blev det efterhaanden ret vanskeligt at færdes der. Selvfølgelig var der ingen Skærm eller lignende, bag hvilken man kunde skjule sig; det hele var ganske „paradisisk“. — Den aarlige Skovtur var naturligvis en af Skolens store Dage. Den første, jeg husker, gik til Fredericia og Fuglsangskoven. Vi tog derned med Toget, anbragt paa aabne Grusvogne, hvorpaa der var stillet Bænke; det var godt Vejr og saaledes en meget festlig Befordringsmaade, men den var vist ganske ulovlig og indbragte efter Sigende Vejle Stationsforstander en Næse, og saa vidt jeg mindes, foregik Hjemturen i de reglementerede lukkede Bænkevogne. En anden Tur gik til Randbøl; vi kørte derud ad Ribevej (hjem ad Vardevej) i store Charabancer og spi-

ste Kalvesteg og Rhabarberggrød i Randbøl Kro; det kunde jo nok lade sig gøre med det daværende Elevantal.

Der havde været en Roklub i Byen, som var visnet. Den havde ejet en 8-aarers Baad, lang, smal — men bred i Sammenligning med Nutidens — med gammeldags Aarer og Aaretolle. Hvordan Kr. fik Ideen, ved jeg ikke, men han købte den og fik den med Lethed bemandet med Elever fra de øverste Klasser; blaa Bluser med Sømandskrave — Resten af „Uniformen“ husker jeg ikke. Vi havde i 80—82 en ældre Elev i min Klasse — Jakob Svane Knudsen fra København, f. 1860 — hvorfor han var kommet til os, ved jeg ikke. Han var en ejendommelig Fyr. Ikke stor, mørkt Overskæg, stor sort „Kunstnerhat“, Slængkappe, som han drapperede sig pragtfuldt med. Hans Hilsen paa Gaden, ikke mindst til de unge Damer, som var begejstrede for ham, var mageløs — hans Ansigt, som gerne havde et dybttænkende Udtryk, klarede op, og Hatten blev svunget langt ud med stor „Gratie“ — og i Kirken har jeg set ham staa ved et Hjørne med Armene over Kors, med et dybt alvorligt Udseende o. s. v., synlig for Menigheden, kort sagt Poseur og Charmeur; i Forholdet til sine Kammerater var han godmodig og i det hele flink og uskadelig. Han tog 4. Kl.s Hovedeksamen her i 82, endte som Auktionsholder i Kbh., hvor han vist spillede en Rolle i det muntre Liv. Denne unge Mand havde noget Kendskab til Roning og instruerede Besætningen, og vi fandt jo, at alt dette var vældigt Sjov, ikke mindst da vi kom saa vidt, at vi roede Kr. til Munkebjerg, hvilket skete ret jævnligt, saa vidt jeg husker. Det var ikke ilde at komme derover med Kr. en smuk Sommeraften, drikke en lille — ikke for stærk — Toddy og ro hjem, mens Morilden lyste om Aarerne og i Stænkene fra Aareslagene. Efterhaanden tabte Kr. —

og vi andre? — dog Interessen for Sagen, og Baaden blev solgt til Horsens. Der kom en Mand hertil for at hente den, og da han manglede et Par Mand til at hjælpe sig Baaden til dens Bestemmelsessted, gik Harald Hustrup — senere Godsforvalter paa Falster — og jeg med som frivillige, alt med Kr.s Samtykke; han gav os endogsaa en Flaske Konjak med paa Turen.

Det var den herligste, stille Sommeraften, da vi roede ud ad Fjorden. Vi naaede til Rosenvold hen ad Midnat, trak Baaden op paa Stranden, og vi to Drengene — vi maa have været ca. 17 Aar — fik en Lur paa en Time eller to under en Busk, mens „Skipperen“ passede paa Baaden. Saa blev vi purret ud, og da det nu luftede lidt, rejste Skipperen ved Hjælp af en af de 8 Aarer et lille Sejl, han havde taget med, og saa gled vi ud mod den morgenlyse Fjordaabning. Vi rundede Bjørnsknude, og mens vi roede over Juelsmindebugten, stod Solen gløden-de og blank op af Havet. Da vi var kommet forbi Palsgaard og til den næste Bugt — As Vig — traf vi en Sejlbaad, hvori der var en Bekendt af vor Skipper. Det var nu begyndt at blæse op. Vi fik saa vor Baad paa Slæb efter Sejlbaaden; vi to Drengene kom over i denne, mens Skipperen blev i vor Baad, hvor Aarerne blev surret til Tofterne, og saa gik det strygende op til Munden af Horsens Fjord; her sagde vi Farvel til vort Forspand og lagde ind til „Snaptun“ for at faa Morgenkaffe; Kl. var vel blevet hen ad 8; den medbragte Mad var forlængst væk. Vi fik baade Kaffe og Kaffepunch — hvad der var blevet af vor Konjak, mindes jeg ikke — og saa gik vi om Bord, smøgede Ærmerne op (senere i Ugen kunde jeg trække lange Strimler Overhud af mine Arme) og roede væk. Et lille Stykke var vi atter paa Slæb, og der blev rakt en Flaske Brændevin over til os (jeg tog en lille Slurk, det smagte slet ikke stærkt); saa

roede vi atter løs, og ved Middagstid gled vi ind til Bolværket i Horsens Havn; Skipperen „gav en Bajer“ i en lille Knejspe, og saa kunde vi lige naa Iltoget til Vejle, og mit Hovede sank ned mod Knæerne, og jeg sov. Jeg tror nok, Kr. havde været lidt urolig for den Tur, han ud fra sin sædvanlige optimistiske Indstilling havde faaet os ud paa; men det havde været en herlig Tur, den endte godt, og mange Enkeltheder staar stadig efter ca. 60 Aars Forløb lysende og uforglemmelige for mig.

Skolen var — indtil 1891 — en Privatskole, der ejedes af et Interessentskab, og de økonomiske Forhold var ret trange. Saaledes var i 1878—79 den samlede Lærersløn til Bestyrer, 4 faste Lærere og en Timelærer 8211 Kr. Under disse Forhold var det naturligt, at Lærerne kun blev en kort Tid ved Skolen, hvis de kunde faa anden Ansættelse. Da jeg kom i Skolen, havde vi. bl. a. som en af Lærerne cand. philol. *Gunst*, hvem jeg mindes som en kæn, venlig og sirlig Mand; jeg havde ham kun et halvt Aar, saa blev han gift med en Datter af Bankdirektør Seligmann (Vejle Bank) og fik Ansættelse som Kasserer i Banken, utvivlsomt et økonomisk Fremskridt.

En anden Lærer, som i 1878 blev forflyttet til Fredericia Latinskole, der paa den Tid havde et godt Forspring for vor Skole, var Hr. *Bertelsen*; han endte som Skoleinspektør i Aarhus; en Søn af ham var den senere Undervisningsinspektør, Dr. phil. Bertelsen. Med B. havde vi en Tid Regning og Sang. Naar vi havde regnet et passende Kvantum Stykker i en Time, fik vi som Belønning et noget sværere Stykke at prøve Kræfterne paa. Jeg fik saaledes et — det var Nr. 8 i en eller anden Regnebog, jeg aner ikke hvilken — som det glippede for mig Gang paa Gang at klare, naturligvis med det Resultat, at jeg i hver Time ilede med at blive færdig til at bry-

des med denne Modstander. Naar jeg kom op med Resultatet, fik jeg blot at vide, at det var galt, men uden nogen Besked om, hvor Fejlen laa; saa kunde jeg gaa ned og begynde forfra. Endelig lykkedes det for mig, og jeg gik efter endt Forevisning og Godkendelse tilbage til min Plads med en lignende Følelse, som da jeg mange Aar efter skød min første Hare! Jeg har ingen Forestilling om, at B. anede noget om min Kamp og Sejr, hvilket aldeles ikke gjorde Skaar i min Glæde.

I Sangtiden havde B. for Skik, hvis der var et eller andet i Vejen med en Elev, at dunke ham oven i Hovedet med Spidsen af Violinbuen; en Dag fik jeg en Omgang, med det Resultat at den lille Benplade, der holder Haarene i Buens Spids, sprang af; jeg var ikke fri for at være lidt skadefro.

B. var en høj Mand med et kortskægget, noget barskt Ansigt med et koldt og lukket Udtryk; vi ansaa ham for streng, men jeg har Indtryk af, at han var dygtig.

Bertelsen var Seminarist; en anden Seminarist var *Jakobsen*. Han var 71—84 bl. a. Lærer i Skrivning. Vi skulde holde Pennen med strakte Fingre; den skulde støtte paa Langfingeren, Lillefingeren skulde være fri — de andre samlede og strakte — og skulde støtte Haanden under Bevægelsen. Holdt man ikke korrekt, navnlig med strakte Fingre, vankede der med Fladen af en Lineal over den indvendige Haand- og Fingerflade; det sved væmmeligt, men var naturligvis uskadeligt. Jakobsen var altid pæn i Tøjet i al Tarvelighed; han havde Kone og Børn og havde vist lidt svært ved at gøre sig gældende over for Kr., en Ting, Bertelsen anderledes forstod. Snob var Kr. ikke, men Kundskaber og akademisk Dannelse satte han højt og var ikke helt fri for uvilkaarligt at se ned paa Folk, der ikke havde disse; Jakobsens Stilling har sikkert ikke været let, og den blev næppe

lettere, efterhaanden som der blev flere akademisk uddannede Lærere ved Skolen. Havde han haft særlige Kundskaber paa et eller andet Felt eller foruden at være en samvittighedsfuld og pligtopfyldende Lærer været en udpræget Personlighed — som fx. Bertelsen og Brix — skulde Kr. nok have faaet Respekt for ham. Han blev senere — 1884 — Skoleinspektør i Mariager.

Til Gymnastik havde vi det meste af Tiden *Guul*. Det var en pensioneret Underofficer — jeg tror, han havde været med i 1864 og var bleven saaret — han var ikke uden et vist barokt Lune. I de lidt højere Klasser havde vi Jakobsen, og hvad enten det var hans Undervisning, der gjorde det eller ikke, var der flere af os, der blev saa interesserede, at vi meldte os ind i Byens Gymnastikforening til Aftengymnastik. De dygtigste var Joh. Dittmann og Peter Hassing; jeg sled hæderligt, men blev aldrig fremragende. I Smidighedsøvelser kunde jeg præstere Hoved- og Rygspring, men Kraft-, Flyve- og Luftspring lærte jeg aldrig.

En Tid exercerede vi med Trægeværer, derefter fik vi nogle svære, glatløbende Geværer (vistnok Militærgeværer fra Tiden før 64, Forladere), som vi ganske anderledes kunde faa til at give Lyd under Exercitsen; de var vor Ejendom — jeg tror, vi fik dem for 2 Kr. pr. Stk. — og hjemme paa Landet støbte min Broder og jeg Blykugler til mit og skød til Skive med dem, hvilket vi dog maatte indstille, da vi fik at vide, at en af Kuglerne havde forvildet sig over paa Naboens Mark og forskrækket — heldigvis ikke ramt — en pløjende Karl og hans Heste.

Hugning blev ogsaa en Tid drevet i Gymnastiktimen. Af en eller anden Grund blev det opgivet, og Redskaberne — Hjelm, Handsker, Plastron og Kaarde — kom op paa Skolens Loft. Nu læste Peter Hassing og jeg vore

Lektier i et Klasseværelse — jeg boede paa Skolen, og i hans Hjem var der ikke Plads nok til, at han kunde læse i Ro — og det var derfor ganske naturligt, at vi søgte lidt Afveksling fra Arbejdet med Hovedet ved enten at springe Buk over Klassens lange Bord eller at tage en Omgang Hugning paa Loftet; vi tog en Hjelm og en Kaarde og gik saa løs uden Handsker og Plastron; det gav nogle slemme Knubs paa Knoerne, naar man ikke dækkede helt rigtigt med sin Kaarde. — En Dag, da P. H. og jeg muntrede os med den sædvanlige Gymnastik over Bordet, tonede Kr. pludseligt frem i Døren til hans Soveværelse! Vi ventede en Omgang, og i Stedet blev det til en Indbydelse til en Tur til København! Vi maatte gøre os klar til at rejse næste Aften. Vi drog saa af Sted næste Nat, og det blev 4 begivenhedsrige Dage for de 4, der var med; for P. H. og mig afholdt han alle Udgifter, hvordan det var med de andre, ved jeg ikke. Det var i Pinseferien, der altid var paa 4 Dage.

Friluftsidræt kendtes ikke, i hvert Fald i moderne Forstand; Krieket og Fodbold var Navne paa noget ganske ukendt, og Langbold spillede vi kun ganske sjældent. Vi havde Skovene at lege eller — da vi blev ældre — at spadserere i, Svømning om Sommeren og Skøjteløbning om Vinteren. Dengang var Engene vest for Byen oversvømmede det meste af Vinteren, og der fandtes der store og gode Flader til Skøjteløbning. Det var ikke helt ufarligt, navnlig havde vi Respekt for „Æ Gammelaa“, s: Udløbet fra Knabberup Aa, der bugtede sig lumsk som en Slange hen under Isen og med sin Strøm gjorde denne usikker flere Steder; Sønderaaen var let at vogte sig for, selv om den en sjælden Gang var islagt. Jeg har som Dreng løbet helt op til Skibet Kirke; noget af Vejen maatte jeg ganske vist spadserere med Skøjter paa over bar Mark, men jeg naede det

Maal, jeg havde sat mig. — Fjorden var ikke saa yndet til Skøjteløb; Isen var som Regal ikke saa glat som paa Engene, og saa var der Vaagerne, dels Aalestangernes og Torskepilkernes, dels de som Vind og Strøm lavede, og det var de farligste; der druknede da ogsaa næsten hver Vinter en eller flere. Et Par af de anerkendt farlige Steder var Enden af nordre Havnemole og Skyttehusoddens Udløber under Vandet. Men *hvis* Fjorden var god, var der jo de store Strækninger, og jeg mindes, at jeg engang løb helt til Munkebjerg.

Jeg husker en Dag hen imod Aften. En ung Mand var faldet i og hang i Iskanten ved nordre Mole (jeg var paa søndre Mole). Nogle Fiskere havde med Baad „iset“ en Skude ind og var heldigvis ikke taget hjem, og det lykkedes dem at ise sig frem til Manden og faa ham op; han løb saa hjem (der var ingen Ambulance den Gang) og slap godt fra sit kolde Bad.

Men tilbage til Skolen.

Da Gunst blev befordret til sin Kassererstilling, blev han efterfulgt af cand. philol. *Fabritius*. Han var i det ydre sin Forgængers Modsætning: Et uplejet Fuldskæg, uordentligt Haar, lidt svømmende Øjne, sjusket Klæde-dragt, kort sagt usigneret i Udseende og Manerer. Han var vist kundskabsrig nok og gjorde sig vist ogsaa nogen Flid, men vi kom aldrig til at synes om ham, og jeg har slet ingen Erindring om hans Undervisning. Han forekom mig altid morgengnaven. Men jeg var kun 14 Aar, da han forlod os, saa jeg gør ikke Fordring paa at kunne bedømme ham retfærdigt. Han kom til Aalborg Katedralskole, hvor jeg senere har truffet ham; han saa ligedan ud, ikke *saa* sjusket, forbavsende uforandret i Ansigtet. Hans Efterfølger var *Ludvig Schmidt*, som var hos os i 1½ Aar. Vakte *Fabritius* min (vor?) Uvilje, var min Følelse over for L. S. nærmest Medlidenhed.

Det var, som om Skolearbejdet laa som en Mare over ham. Han brugte Lorgnetter, han var en smuk Mand med et nervøst Udseende, bl. a. smaa nervøse Kast med Hovedet, en noget svag, ligesom lidt grædende Stemme, i øvrigt pillen og proper i Udseende og Færd. Vi havde en Dag Græsk med ham — Begynderbogen — og var aabenbart daarligt forberedte; pludselig smed han den Bog, han havde i Haanden, hen ad Gulvet med et Fortvivlelsens Udbrud over vor Daarlighed. Det er ikke paa den Maade, man faar Fart og Humør over Arbejdet. Han kom fra os til Odense, senere til Horsens. Han var sikkert en fin Mand, og hans Lærebog i Historie for Mellemkolen er et imponerende fortrinligt Arbejde, velskrevet og meget indholdsrig uden at være tynget af det.

I Vinteren 76—77 ($\frac{1}{10}$ — $\frac{1}{4}$) var Kr. i Rom; det var ham aabenbart en stor Oplevelse at færdes paa de Steder, som han kendte gennem Bøger fra sin filologiske Uddannelse. Han hjembragte fra denne Rejse en hel Del Fotografier, som han lod indramme i lange Rammer med vist en Snes Billeder i hver. Skolen lededes i hans Fraværelse af Brix, mens hans Timer besørgedes af cand. philol. *J. L. Heiberg*, den senere bekendte Professor. Jeg husker ham som en lang, mager Mand med blegt Ansigt og askegraat, glat tilbagestrøget Haar; hans Undervisning mindes jeg ikke, men han havde en vis Berømmelse m. H. t. at smække Lussinger, hvortil hans lange smalle Haand aabenbart egnede sig godt. Naar jeg ikke fik mere ud af den store Mands Undervisning, kommer det vel af, at en Klasse Drengene paa højst 11 Aar næppe kan have interesseret en Mand, hvis Kundskabs- og Tænkingsniveau laa saa langt over deres. Da han skulde forlade os, forærede Klassen ham dog — for øvrigt til min Forundring og tilsyneladende lige saa

meget til hans — en Pibe, saa enten nogle af Eleverne (eller maaske snarere nogle af disses Forældre) maa have sat Pris paa ham.

En Lærer, som i al Stilfærdighed betød en hel Del for Skolen, var Lieutenant (fra 1880 Kaptajn i Reserven) cand. phil. *Brix*. Han kom til Skolen allerede i 1867 og blev der til 1884, da han blev Bestyrer af Real-skolen i Varde. Han var en lille, firskaaren, lidt hjulbenet Mand med et rundt, alvorligt, som Regel lidt barskt Ansigt, mørkt Haar og et fyldigt, mørkt Overskæg. Han var Slesviger, hvilket hørtes paa hans Tale, bl. a. rullede han ret stærkt paa Bogstavet r, fx. i Tiltalen: „Den Esel! jeg skal tage en Hasselkæp med og varrrme hans Rrrygstykker“. Jeg mindes dog ikke, at han gjorde denne Trusel til Virkelighed, eller at han i det hele anvendte korporlig Afstraffelse; han behøvede kun at rynke sine buskede Øjenbryn over de barske Øjne og lade sin dybe Stemme rulle, hvis der var noget i Vejen. — Jeg havde selvfølgelig ved min Ankomst til Skolen hurtigt lært, at man kunde forbedre sine mundtlige Præstationer ved at have Lektiebogen liggende opslaaet paa Hylden under det lange Bord. En Dag, da vi havde *Brix* i Tysk i 2. eller 3. Kl. (jeg var altsaa 10—11 Aar), bemærkede han, at jeg snød paa denne Maade, men i Stedet for at holde en større Tale eller give mig en Omgang Lussinger eller Klø og paa denne Maade gøre mig til Helt eller Martyr i Klassens og mine egne Øjne, kom han med en eller anden tør, men ikke uvenlig Bemærkning, som drev mig ind i mig selv, gjorde mig meget flov og kurerede mig. Der er for mig ingen Tvivl om, at denne tilsyneladende ubetydelige Hændelse har spillet en væsentlig Rolle for mig, baade i min Elevtid og i min Lærertid, og naar ved min Afgang som Rektor en Kollega ved Skolen — til min meget store Glæde —

i al Stilfærdighed kom ind paa mit Kontor og takkede mig under fire Øjne for den Indstilling over for Eleverne, som jeg havde lært ham under vort Samarbejde, kan Spiren til dette delvis søges i den omtalte lille Hændelse. Hvor kan vi Lærere let komme til at gøre Gavn eller Fortræd uden vort Vidende! Og hvor er vor Færd og Optræden af langt større Betydning end de ganske vist uundgaaelige Kundskaber, vi meddeler dem!

Tysk — d. v. s. den sproglige Side — var B. naturligvis sikker i; Engelsk underviste han os i de to sidste Aar før Studentereksamen (Tysk faldt saa bort i Stedet), og hans Udtale var alt i alt slet ikke saa gal. Hans Hovedfag ved Skolen var ellers Matematik og Fysik; af disse Fag mestrede han bedst det første, medens de fysiske Forsøg ofte mislykkedes for ham (jfr. S. 7). Vi havde ham ogsaa i Naturhistorie, og jeg husker levende mit Had til de „Knusetænder“ og „Savtænder“ og andre Tænder, som vi skulde vide Besked med; langt fornøjeligere var Botanik, og selv om B. ikke altid straks kunde klare de Planter, vi kom med, kunde han vist altid senere bestemme dem; jeg mindes tydeligt min Glæde, naar jeg kunde møde op med Planter, der ikke voksede paa Alfarvej, og jeg ved bestemt, paa hvilket Sted jeg fandt Hundetunge, Fnokurt, Desmerurt og Hedens Pragtblomst: Guldblomme (Wolverlei, som B. kaldte den). En Del af Interessen hidrørte vel nok fra, at jeg var fra Landet („Kobbegaard“ ved Tørring pr. Vejle) og vant til at have Planter og Blomster for Øje, samt at min Fader havde stor Interesse for Botanik og kendte mange Planter; han ejede bl. a. Hornemanns Botanik. Jeg mindes min Overraskelse, da han en tidlig Foraarsdag paa en Tur ned til Mosen i Skoven viste min ældre Broder og mig nogle skinnende røde Tranebær i og under Resterne af Vintersneen og lod os smage, hvor friske og syrlige de

stadig var. I det hele er det naturligvis noget, der giver Skolearbejdet en god Grobund, naar der i Hjemmet er Interesse for Ting, der hænger sammen med Skolens Fag, og ikke blot for Karakterer og Eksaminer og den Slags mere materielle Ting. Min Moder elskede Sang og havde en smuk, ikke stor Sangstemme, og det var hende en Glæde, naar jeg kunde lære hende en Sang, jeg havde lært paa Skolen, til Gengæld for de mange, hun lærte mig. Saa sang vi tostemmigt (fx. „Sätt machinen i gang, Hr. Kaptén“) og havde megen Glæde af det.

B. havde sit eget Hus paa „Holmen“, hvor han boede med sin Kone, 3 Sønner (Andreas, der blev Præst og døde ung. Hans, Professor ved Universitetet, og Gustav; han blev vist Officer og Lærer ved Sorø Akademi) og en Datter. Lønnen var lille, saa der maatte spares stærkt, („Da Andreas kom, begyndte vi at spise Fedtebrød,“ formentlig i Stedet for — ikke ved Siden af — Smørrebrød), hvilket bl. a. kunde ses paa B.s Tøj, og der maatte gives mange private Timer. Naar B. af og til blev indkaldt til Øvelse og i den Anledning mødte op i Uniform og med lang Sabel, var vi imponerede, selv om han i Virkeligheden ikke saa meget militærisk ud, endsige „smart“. —

I Nov.—Dec. 81 havde jeg været hjemme paa Kobbegaard; jeg var kommet syg hjem og havde smittet mine Søkende, der fik Skarlagensfeber. Da jeg kom tilbage, var der kommet en ny Lærer til Skolen, cand. philol. *Otto Lund*. Han havde bl. a. Geografi med vor Klasse, og i den første Time, jeg havde ham, havde vi Byerne i Sydnorge. Jeg var ikke vant til at tage Geografien videre højtideligt og kunde ikke Lektien. Men i Stedet for at skælde ud eller formane sagde Lund blot: „Naa, Alsted, skal vi saa være enige om, at det er sidste Gang, du kan det paa den Maade.“ Jeg svarede ikke noget,

men det var blevet sagt paa en fornøjelig, ikke truende, men inciterende Maade, og næste Gang kunde jeg Byerne fra Skien til Stavanger paa mine Fingre — jeg kan dem indtil Dato — og ved 4. Kl.s Hovedeksamen om Sommeren fik jeg blankt ug i Geografi. I 5. og 6. stud. Kl. havde vi ham i Græsk og Oldnordisk, og i intet Fag blev jeg sikrere end i disse; i Græsk fik jeg ug ÷, og dette ÷ skyldtes een Fejl i en Verbalform. — Lund var en høj og mager Mand, stor Næse, langt, lyst, noget hængende Overskæg. Nogle vilde maaske kalde ham en Terper, men det var i hvert Fald ikke af den sædvanlige kedsommelige mekaniske Slags. Naar han kom ind i Klassen, klaskede han gerne sine lange Hænder mod hinanden med et: „Naa, saa skal vi bestille noget“, eller: „Saa tager vi fat“ eller lignende. Kundskaberne skulde indøves, det hele skulde være nøjagtigt og fast, og da han selv aabenbart var glad ved at arbejde, meddelte dette sig i hvert Fald til mig, saa jeg var glad ved hans Timer. Paa eet Punkt kom jeg vist til at irritere ham: Vi læste en Tale af Demosthenes (en af de olynthiske), og da det var ret svært, oversatte L. i Slutningen af Timen næste Dags Lektie for os. Det var velment, men jeg fandt det mere fornøjeligt *selv* at prøve at finde ud af Texten og stak derfor Fingrene i Ørerne under denne Gennemgang. Skønt jeg sad noget for mig selv, langt fra L., lagde han vist Mærke til dette og kan let have anset det for et Udslag af Vigtighed. I hvert Fald lod han efter Studentereksamen den Bemærkning falde: „Ved du hvad, Alsted, jeg tror, det var godt, du ikke fik den Udmærkelse“, noget, som altsaa Lærerne havde tænkt sig Muligheden af og Krarup, som havde — dels gennem Friplads, dels af sine private Midler — gjort mine sidste 4 Aars Skoleophold ganske gratis, formodentlig nok havde haabet paa; Kr. lod

mig dog aldrig noget høre af den Grund. — Lige efter at jeg var blevet Student, blev L. Adjunkt i Aarhus, senere Rektor i Horsens. Meget ofte faar en Mand, der bliver Rektor, en vis højtidelig Façon, undertiden ligefrem noget salvelsesfuldt i sin Maade at tale eller bevæge sig paa; dette skete aldrig med L.; naar jeg traf ham i senere Tider, fandt jeg hos ham det samme ivrige, arbejds glade, interesserede, uimponerede Væsen, som da han begyndte sin Lærervirksomhed ved Vejle Latin- og Realskole.

En anden ejendommelig Lærer var cand. phil. *Emil Slomann*; medens L. var inciterende i Retning af at *arbejde*, var S. inciterende i Retning af at *tænke*, saa de supplerede hinanden. Jeg har aldrig faaet at *vide*, hvorfor S. — begavet, kundskabsrig, vist fra et velhavende Hjem, i hvert Fald i Besiddelse af særdeles gode Forbindelser — tog en Plads ved en lille Skole som vor, saa jeg gætter mig frem. I Begyndelsen af 80erne — eller deromkring — blev der her i Landet skabt en Forbindelse mellem „det litterære Venstre“ — hele den Bevægelse, hvis Hovedfører Georg Brandes var — og det politiske Venstre; det litterære havde sit Centrum i København, de andre havde deres Tilhængere i Provinsen, mindre i Byerne, mest blandt Bønderne. Det er omtrent paa samme Tid, at en lignende Bevægelse finder Sted i Rusland, da de akademiske Nihilister „gaar ud til Folket“ for at udbrede deres Ideer. Noget lignende kan have været Slomanns Tanke; han dels holdt, dels arrangerede en Del Foredrag af en lignende Art som Studentersamfundets Smaa skrifter; engang fik han — sikkert til stor Forargelse for de konservative Borgere — sin gamle Lærer, den i 1883 for politisk, regeringsfjendtlig Agitation afskedigede Overlærer ved Metropolitanskolen, Dr. Pingel, herover at holde et Fo-

redrag. I hans sidste Aar ved Skolen kom det da ogsaa til en Katastrofe. „Vejle Amts Avis“ (Red. Hertz) insinuerede i en Artikel, at S. drev politisk Propaganda blandt Eleverne; da S. derefter mødte Redaktøren paa Gaden, standsede han ham og spurgte, hvem der havde skrevet den „infame, perfide Artikel“, og saa var Spillet gaaende. Hvordan Sagen juridisk endte, ved jeg ikke; men ved Skoleaarets Slutning forlod S. Skolen for sammen med Dr. Winkel Horn at oprette en Skole i København. Det blev „Slomanns Skole“ paa Jacob Danefærdsvej. — I sin Afskedstale i Programmet 1885 taler Kr. om „hans udprægede Interesse for Skolegerningen og skarpe pædagogiske Blik — — — (han) har givet Impulser til flere gavnlige Foranstaltninger — — — hans ualmindelig vækkende Undervisning og venlige Imødekommenhed [over for Eleverne] — — den opofrende og kærlige Bistand, han stedse har været rede til at yde [de svagere Elever]“. Alt dette stemmer ganske med mit Indtryk af ham. Naar han som Motto for sin egen Skole satte (citeret efter Hukommelsen): „Quid volo nisi ut ardeat“, var det noget, der betegnede hele hans Undervisning. Uden at forsømme den mere „massive“ Side af Undervisningen (i de sidste Maaneder før Studentereksamen havde vi hver Søndag Formiddag 1 à 2 Timer „Indterpning“ hos ham, dernæst det samme hos Lund, altsaa ca. 4 Timer hver Søndag foruden det daglige Arbejde, som — bortset fra de 6 Skoletimer — løb op til 5—6 Timer for mit Vedkommende; velment, men jeg tror pinegalt!) søgte han at faa os til *selv* at se og tænke. Han søgte fx. at faa os til at lave og i Skoleklassen at holde smaa historiske Foredrag, som han saa laante os Materialer til; jeg holdt saaledes et om Korfitz Ulfeld, og det interesserede mig — og sikkert gavnede mig — at gøre dette Arbejde. At han var Ven-

streemand — eller Republikaner? — var os klart; dette var naturligvis i sig selv indirekte propaganderende, men jeg mindes ikke direkte Propaganda fra hans Side. „Dansk Stil“ var et af de Midler, han brugte til at „vække“ os med. Jeg mindes ikke andre Opgaver end „Overtro og Vantro“ (som jeg vistnok selv havde valgt) og saa den „skæbnesvangre“ Stil over det græske Motto (selvvalgt): („Mangemandsvælde er ikke godt, kun een være Hersker“), i hvilken jeg stærkt anbefalede den oplyste Enevælde; desværre har jeg ikke den Stil endnu. Slomann skrev under den, at den Slags burde jeg „vente med, indtil De bliver ansat ved et Blad, for Deres Vedkommende ved „Dagens Nyheder“.“ Havde han nøjedes med at skrive, at dette var for meget i Slægt med politisk Propagandajournalistik, var der næppe sket noget; men den ovennævnte Note, som vel nok kunde siges at tyde paa nogen Uvilje mod nævnte Blad, evt. Ringegagt, kom til udenforstaaendes Kundskab (*ikke* gennem mig, som 1) aldeles ikke havde Følelsen af noget mærkeligt ved den nævnte Note, og 2) hvem det ikke kunde falde ind at bringe en af mine Lærere — endsige en, som jeg satte stor Pris paa — i Forlegenhed). Red. Hertz, som paa en eller anden Maade havde faaet Nys om Sagen, bad mig komme paa hans Kontor — da jeg havde forladt Skolen og opholdt mig hjemme i det første $\frac{3}{4}$ Aar — og søgte at „pumpe“ mig for en Udtalelse, han kunde benytte, men fik kun Udtalelser til Fordel for Slomann. Jeg afgav senere en skriftlig Erklæring til Gunst for S.; siden hørte jeg intet til Sagen og ved ikke, hvordan den endte.

En Fejl hos S. var, at han havde meget svært ved at komme i Tide paa Skolen om Morgenen; det var ikke saa sjældent, at han kom lidt efter Timens Begyndelse, spisende paa et Stykke Wienerbrød paa Vejen hen ad

Gaden. Krarup var meget nøjeregnende med den Slags Ting, men selv om han ellers aldrig var bange for at overfuse en Lærer i Elevernes Paahør, tror jeg ikke, han gjorde noget ved denne Uvane hos Slomann, var vist imponeret af Manden lige som vi Elever, for hvem det maaske nærmest stod som et Bevis paa S.s Overlegenhed, at han kunde tillade sig noget saadant. Overlegen var han, baade i god og i knap saa god Betydning; men hans æggende og vækkende Undervisningsform, gennemsyret af Intelligens og Interesse, først og fremmest for Undervisningsstoffet, men ogsaa for de Elever, der var ham sympatiske, fik stor Betydning for min Udvikling. Dog er jeg ikke sikker paa, at hans Arbejde med os med de danske Stile, i hvilke han selv eller vi — naar vi fik frit Slag — stillede os de største Problemer til Drøftelse, var sundt og gavnligt; det skruer let hele Klassen op til et aandeligt Niveau, som ligger over Gennemsnitslevens Modenhed, selv om enkelte unormalt tidligt udviklede Elever kan færdes med Glæde i disse Regioner. Ti Aar efter, at jeg havde forladt Skolen, fik jeg nogle Timer paa Slomanns Skole i det Aar, da jeg (94—95) læste til Tillægseksamen i Historie og Engelsk (efter at have arbejdet med disse Fag i Vejle i 4 Aar); jeg havde 3. og 4. stud. i Græsk, men opgav Klasserne efter nogle Maaneder, dels fordi jeg daarligt kunde faa Tid til dette Arbejde, dels fordi det ikke lykkedes for mig; 4. Kl. var den mest uopdragne Flok, jeg har været ude for — uhøflig, urolig og uopmærksom — og 3. Kl., som jeg havde i Begyndelsesgrundene, var til at begynde med helt flink at have at gøre med, men gled efterhaanden fra mig, uden at jeg nogen Sinde har begrebet Grunden hertil. Det er de eneste to Klasser, som det i min 45aarige Lærerpraksis ikke er lykkedes mig at kom-

me i Kontakt med. Hvorledes Slomann var som Skoleleder, ved jeg ikke; som Lærer var han fortrinlig, mens han var i Vejle.

Undervisningen i Skolen, hvad Fag angaar, laa helt anderledes end nu. *Dansk* havde vi naturligvis i alle Skolens Klasser. I „4. Kl.“ (jeg var dengang 12 Aar, altsaa svarende til nuværende 3. M.) ser jeg af Skolens Program, at Fabritius har „hyppigt læst op af Ewald, Baggesen, Ingemann, Øhlenschläger og Hostrup“, men jeg mindes slet ikke noget af dette. Ligeledes blev i næste Klasse „en Del Digterværker af Øhlenschläger og de nyere norske Digtere gennemgaaede“, stadig af Fabritius. Endvidere havde vi Hammerichs danske og norske Læsestykker, en i flere Henseender ypperlig Bog med stærkt afvekslende, vidt spændende og lødigt Stof, aldeles ikke udelukkende skønlitterært indstillet. — I disse Klasser lærte jeg, saa vidt jeg husker frivilligt, flere danske Digte udenad, fx. „Hakon Jarl“ („De Nætter ruge“ o.s.v.), det første Digt, der gav mig en Følelse af eller Forestilling om Poesi, „Asgaardsreien“, „Kirkeklokken i Farum“, „Den engelske Kaptajn“ m. fl. Det forekommer mig, at *frivillig Udenadslæren* og Øvelse i god Fremsigelse af Digte er en nyttig Beskæftigelse, som øver Hukommelsen, bidrager til at vække Sans for Indholdet og hjælper til at interessere Eleverne for et klart og smukt Talesprog. At enkelte forsigtigt anbragte Oplysninger kan hjælpe til yderligere Tilegnelse af Digtet er klart; at overdreven Kommentering („Udtømmning“) er ganske livsdræbende er mig mindst lige saa klart. — Da Fabritius forlod Skolen, overtog Krarup selv Danskundervisningen i min Klasse (14—15 Aar), og en Del af den omtalte Udenadslæren af Digte foregik i denne Klasse. Næste Aar havde vi Lund, i de to øverste Klasser Slomann, altsaa livlig Afveksling.

Tysk havde jeg i 6 Aar, afsluttende ved 4. Kl.s Hovedeksamen; i de to sidste Aar af Skoletiden havde vi Engelsk. Begyndelsesgrundene i Tysk lærte Brix os; derefter havde vi hele Tiden Krarup. Selvfølgelig maatte vi lære Grammatiken med tilhørende Remser (grammatikalske Remser, fx. Præpositionerne med deres Styrelser, er efter min Mening kun noget godt; Salmer og andre Vers udenad — naar de da er i hvert Fald nogenlunde forstaaede — er heller ikke ilde, og det samme gælder Citater (fx. „Skriftsteder“), naar de ikke haspes af uden Forstaaelse og uden Anelse om, hvilken Sammenhæng de er taget fra), men derfor forsømte han ingenlunde den aandelige Side af Sagen; saaledes læste vi i en Alder af 13—14 Aar Schillers *Wilhelm Tell*, der begejstrede mig saaledes, at jeg paabegyndte en Oversættelse paa Vers; da jeg imidlertid i nogen Grad savner Evner for *den* Form for Oversættelse, blev det kun ved Begyndelsen. Endvidere lærte jeg Indledningsdigtet udenad. Et Par Ting bed jeg særligt Mærke i, 1) at det var Tegn til Regn, naar Skyer samlede sig om en bestemt Bjergtop, og naar Hunden („Wächter“) aad Græs; dette sidste er ogsaa her i Landet et Regnvarsel; 2) Talen om en „Maanebue“ („es leben viele, die es nicht gesehn“); to-tre Gange senere har jeg selv set en saadan og har da tænkt tilbage paa *Tell*, *Krarup* og *Skolen*. Det tekniske ved Dramaet havde jeg ingen Sans for; derimod fængslede Handlingen og Karaktererne mig. Endnu den Dag i Dag er jeg uden Interesse for, hvorledes en Forfatter opererer med Sprog, Opbygning o. s. v., derfor interesserer det mig saa lidt, hvad Litteraturhistorikere og Kritikere siger om alt saadant hos en Forfatter. Selvfølgelig har disse Ting Betydning for en Bogs eller et Digts Virkning, men det overlader jeg ganske til Forfatteren og bryder mig kun om vedkommende Værks

Virkning paa mig. Næste Klasse (14—15 Aar) gav os bl. a. Schillers Ballader, af hvilke jeg lærte flere udenad („Der Taucher“, „Die Kraniche des Ibykus“, „Die Glocke“, „Der Handschuh“) og i sidste Klasse, hvor vi overhovedet havde Tysk, læste vi bl. a. Goethes: Hermann und Dorothea, som tiltalte mig meget. — Det var lutter ikke-kommenterede Udgaver, vi benyttede, og til Eksamen forlangtes der kun det rent sproglige: god Op-læsning, Oversættelse og Grammatik; men jeg for mit Vedkommende havde megen æstetisk Glæde af denne Læsning, og skønt Undervisningen standsede, da jeg var 16 Aar, lærte jeg dog saa meget, at jeg med Lethed kunde læse tysk Litteratur og mange Aar senere i Tyskland af og til høstede spontan Anerkendelse for den Maade, hvorpaa jeg talte Tysk. Naturligvis bidrog det meget til at holde mig i Øvelse, at den meste theologiske Litteratur, jeg havde med at gøre paa Universitetet, var paa Tysk. Men Elementærgrundlaget, Sprogfølelsen og Interessen for tysk Litteratur kan jeg takke Krarup og hans Undervisning for. I sin Undervisning som i alt, hvad der havde med Skolen at gøre, gik han op „med Liv og Sjæl“ (for at bruge dette noget forslidte Udtryk i dets mest udtrykkelige og bogstavelige Betydning).

Fransk havde vi i 8 Aar, vistnok hele Tiden med Krarup. I 14—15 Aars Alderen læste vi Merimée: Colom-ba, som jeg fandt meget spændende, og nogle Stykker af Guizot: Hist. de France, som jeg vist var for grøn til at faa noget ud af. I det næste Aar fik vi 5 Noveller af Merimée samt 150 Sider af Gil Blas (i en „édition rose illustrée“). I de to øverste Klasser havde vi Baruéll og Michelsens Lærebog, som indeholdt mange fortrinlige Stykker, bl. a. mindes jeg Victor Hugos Beskrivelse af Slaget ved Waterloo og Bastiat: Ce qu'on voit, et ce

qu' on ne voit pas, min første Introduktion til National-økonomi. Endvidere læste vi i disse Klasser Molière, baade Misanthrope og Tartuffe. — En Dag lige før jeg skulde hjem til Sommerferien — jeg var da 16—17 Aar, saa vidt jeg husker — kom Krarup og rakte mig en tyk Bog, tæt trykt, fransk, med den Bemærkning: „Hør her, du har s'gu godt af at læse noget Fransk i Ferien.“ Da det var ham, der paa den Tid udredede alle Omkostningerne ved min Skolegang, og da jeg i det hele havde stor Respekt for mine Lærere — hvilket naturligvis ikke helt udelukkede *indre* Kritik, men vel *ydre* — sagde jeg pænt Tak, om end uden nogen som helst Begejstring; det var andre Ting, jeg havde glædet mig til at have med at gøre i Ferien. Naa, en af de første Feriedage, mens alle „sov til Middag“, tog jeg resigneret Bogen og lagde mig ind paa min Seng for at kigge lidt paa, hvad det var for noget, for det havde Krarup ikke sagt et Muk om — og saa var det Dumas: De tre Musketerer, og man vil let forstaa, at *den* Bog blev læst, inden Ferien var endt, om end ganske „kursorisk“, uden Lexikon. Senere laante Krarup mig Hefter af Revue de deux mondes, som han abonnerede paa; jeg maa tilstaa, at det kun var Romanstoffet, der interesserede mig. — Man vil maa-ske mene, at dette fristede til Overfladiskhed ved anden Læsning, men det gjorde det nu ikke; derimod gav det en hel Del Sprogfølelse, og Krarup havde Ret, naar han sagde: „Det er s'gu Næsen, det kommer an paa“, hvormed han netop mente, at Sprogfølelsen var en saare vigtig Ting. Nøjagtigheden fik vi indøvet gennem den statistiske Læsning og gennem Stilene. Een Ting fik vi ikke Øvelse i: at tale Fransk eller forstaa talt Fransk, og derfor havde jeg den Tort, at jeg maatte melde Pas, da jeg som Student paa Gaden i København blev anmodet om at tage mig af en Person, der kun talte Fransk.

Maaske jeg *kunde* have klaret det, hvis jeg havde været lige saa modig som senere i Livet; jeg husker da, at jeg 30 Aar senere i Italien — da jeg var nødt til det — klarede en fransk Samtale med en Stationsforstander helt taaleligt, d. v. s. vi forstod — om end med noget Besvær — hinanden, og det var jo det væsentlige; men jeg var glad ved, at jeg ikke havde nogen Franskmand som Tilhører eller — hvad der vilde have været langt værre — en dansk Lærer eller Lærerinde eller anden Person med Grammatik og Talefærdighed i Orden. — Selvfølgelig er det en god Ting at have Talefærdighed paa det fremmede Sprog og Evne til at forstaa det talte; det var ikke saa vigtigt, da jeg gik i Skole, som det nu er med det under normale Forhold lettere Samkvem mellem Landene og med Radioen; men noget, der ikke bør forsømmes, er den grundige Forstaaelse af læste Tekster, og den kommer før det andet, er vigtigere end det andet, fordi den er mere forstandsudviklende og Arbejdet dermed karakterudviklende. Men selv om Talefærdigheden sættes i anden Række, kan der læres saa meget, at det forslaar godt i det daglige Liv; endnu vigtigere er Hørefærdigheden, fordi den gør det muligt at føre en Samtale med en Udlænding, selv om man selv maa lede efter Ordene og i det hele hakker noget i det. Og saa er der Radioen!

Latin lærte vi i 6 Aar og vel at bemærke med et stort ugentligt Timetal (6 — 6 — 8 — 8 — 8 — 9); da vore Græsktimer i de 4 Aar, da vi havde dette Fag, var 5 — 5 — 6, vil man forstaa, at den klassiske Oldtid spillede en overvældende Rolle for os, medens Nutiden traadte mere i Baggrunden (Historieundervisningen standsede naturligvis ved 1870, var altsaa dog ført ganske godt op til Nutiden); da vi blev Studenter og dukkede op i Samtiden, var det hele ret nyt for os. Der var ikke saa megen Fagtrængsel som nu, hvor Lærerne ganske

anderledes end de gamle cand. philol. er Specialister hver i sit Fag og derfor ganske naturligt søger at tilføre dette saa mange Skoletimer og saa meget af Elevens Hjemmearbejde som muligt. Havde vi med samme Timestal for de klassiske Sprog kunnet nøjes med et mindre Stof og kunnet anvende en langt større Del af Tiden paa Indtrængen i Indholdet og paa Jævnføring med Nutidens Forhold i Stedet for den overvældende Sprog- eller rettere Grammatiktræning, havde vi sikkert haft mere Udbytte af Undervisningen. Jeg for min Part var egentlig ikke ked af den; jeg havde nogen sproglig Sans og Interesse, og der var for mig noget af en Sport ved det at kunne arbejde mig igennem en Tekst og faa Magt med den, d. v. s. kunne den. Saaledes var latinsk Version noget, som jeg ligefrem satte Pris paa; helt at fatte Tanken i de ofte indviklede Perioder og faa den oversat til godt og klart Dansk morede mig; saa meget større var min Ærgrelse, da dette „Fag“ gav mig min Studentereksamens ringeste Karakter; Sagen var den, at jeg i mit Overmod var snublet over nogle ganske elementære Ting, havde fx. forvekslet viri og vires (!!). Det var en fuldstændig vel fortjent og vistnok gavnlig Lussing.

Foruden Ankjærs Begynderbog og nogle af Æsops Fabler læste vi efterhaanden: Cornelius Nepos (12 smaa Biografier), Cæsars Gallerkrig 5 og 6, Ovids Metamorfoser, Cicero: Pro S. Roscio, do. de 4 catilinariske Taler, Seneca: Consolatio ad Marciam, Æneiden 4, Horats' Oder 1. og 2. Bog, Breve 1. Bog, Sallusts Catilina, Livius' 26. Bog, Ciceros Tusculaner 1. Bog, ca. 1800 Vers af Madvigs Carmina selecta, Extemporallæsning efter Flemmers Udvalg af Sølvalderens Forfattere. Antikviteter og Litteraturhistorie efter Thomsen og Tregder, *men* næsten som et Fag for sig; det anser jeg for en væsentlig Fejl (vi havde hele Tiden Krarup i Latin), at

vi ikke fik disse Ting behandlet i Sammenhæng med Teksten; de to Lærebøger blev kun Grundlag for en samlende Repetition af vedkommende Stof. Men maaske har han i Virkeligheden gjort mere i den Retning, end jeg husker. Den sproglige Side af Latinen fik jeg godt ind, og det lærte sidder ret godt fast endnu. Kommenterede Udgaver havde vi ikke, og at benytte en tysk Oversættelse blev betragtet som strafbart Snyderi. — Helt undgik jeg dog ikke at komme i personligt Forhold til Texten; Cicero kunde jeg ikke lide, han var mig for agitatorisk og brugte for meget (i de catilinarske Taler) dels Grovheder dels Insinuationer; hans Tusculaner forstod jeg intet af. Cæsars Gallerkrig var jeg for grøn til at nyde, derimod interesserede Catilina og Senecas Trøstetale mig en hel Del, og Horats's Oder og Breve var det samme Tilfældet med. Men jeg havde iøvrigt i de to øverste Klasser mere Interesse og Respekt for vor græske Læsning end for Latinen.

Græsk læste vi i 4 Aar (5 — 5 — 5 — 6 Timer ugentlig); foruden det elementære (Bergs Forskole og Grammatik) læste vi Xenophons Anabasis 2. Bog, Iliaden 4 og 6, Odysseen 1, 2, 3, 9, 10, 11, 12, Herodot 6. Bog (Kap. 1—76), Platons Apologi og Demosthenes' olynthiske Taler. Jeg syntes da (og nu), at alt dette stod over det tilsvarende latinske, Herodot over Livius, Homer over Virgil, Platon over Cicero, Seneca og Demosthenes over Cicero; noget, der svarede til Horats's Oder, Breve og Satirer, fik vi ikke. — Som man vil se, var det et begrænset Omraade af latinsk og græsk Kultur, vi dyrkede; to saa karakteristiske og vigtige Omraader som Kunst og Religion fik vi kun nu og da og i ringe Grad noget Kendskab til, og al dramatisk Litteratur var noget ukendt, da der ikke var Tid til fx. at læse noget op for os i Oversættelse, ligesom der kun var faa af os, der

kunde overkomme at læse vore Lektier grundigt hjemme og bagefter læse noget ud over let tilgængelig Litteratur, knap nok det. Men det, vi lærte, lærte vi grundigt, i Overensstemmelse med Reglen: „non multa, sed multum“; nu til Dags er man mere tilbøjelig til enten at vende Reglen om eller at lave den til: „et multa et multum“, idet man for det første — mindst i den matematiske Retning — har føjet flere og flere Fag af forskellig Art ind paa Timeplanen, for det andet inden for de enkelte Fag har indføjet forskellige „Underfag“ for at gøre Elevens Viden saa omfattende som muligt. Man gør paa denne Maade — da der jo skal kunne gøres rede for alt Stoffet til Studentereksamen, endda med Tilføjelse af den enkelte Lærers private, mer eller mindre værdifulde Aandricheder — enten Elevens Viden overfladisk eller knuser ham eller hende (bortset fra de stærkt lærebegavede) under Arbejdets og Stoffets Vægt. Værst er det nu, saa vidt jeg kan skønne, med Dansk og Historie.

I de to øverste Klasser havde vi endnu et Par Fag — i enhver Henseende Bifag — nemlig *Engelsk* og *Fysik*, begge Dele med Brix: Det var som forhen omtalt smaat med fysiske Apparater; vi læste Schmidts Fysik og Jørgensens Astronomi; mig interesserede det ikke lidt i al sin Mangelfuldhed, og lidt Begreb om et og andet fik vi dog. Brix gjorde sit bedste, og han var ikke blind for det hensigtsmæssige i at knytte Forbindelse mellem Skolekundskab og Dagligliv; saaledes gjorde han opmærksom paa, at det var allersværest for Hestene at trække lige paa det Sted af en Bakke, hvor Vognen endnu gaar opad, mens Hestene er begyndt at gaa nedad; ligeledes fortalte han os, at Sukker var let opløseligt i Vand, men ikke i Alkohol, hvorfor man aldrig maatte komme Rom eller Konjak i et Toddyglas, inden det

varme Vand havde opløst Sukkeret. Hans Udtale af Engelsk var egentlig god efter Datidens Forhold; naturligvis maatte jeg revidere den lidt, da jeg senere begyndte at studere Engelsk, men det Grundlag, jeg havde faaet ved to Aars Læsning af Engelsk i Skolen (2 × 2 ugentlige Timer), var ikke uden Betydning.

Oldnordisk (Lund; 2 × 2 Timer) interesserede mig meget, dels fordi det morede mig at finde oldnordiske Ord bevarede i Jydsk (fx. hlunn (Rulle) jydsk „Lundstik“, él (Byge) jydsk Æl m. fl.), dels fordi jeg var betaget af Karakterskildringerne og Beretningerne om Begivenheder, dels fordi jeg havde Sands for den faamælte, men inderlige Poesi fx. i Guðrunarkviða. — Da jeg senere kom til Skolen som Lærer, medførte Forholdene, at jeg maatte overtage dette Fag; det gjorde jeg med Glæde, men i Begyndelsen kostede hver Undervisningstime mig 3 Timers Forberedelse; senere blev det naturligvis lettere. —

Religion havde vi ogsaa i de øverste Klasser i en ugentlig Time; vi havde en Præst i disse Timer; han lod os bl. a. læse noget af Evangelierne paa Græsk, hvad vi ikke var glade ved, og min eneste Erindring fra disse Timer er, at han undertiden rensede sine Negle med sin Lommekniv; noget religiøst Udbytte af Timerne eller blot Respekt for Religion fik jeg ikke. Det var netop i de Aar, at alle religiøse Forestillinger hos mig blev kraftløse, flydende, bortsvindende; dette var den væsentlige Grund til, at jeg besluttede at studere Theologi (selv om flere andre Fag fristede mig) for om muligt hos de lærde at finde den Nøgle til Visdom, som jeg havde tabt. Man maa her erindre, at jeg var vokset op i et Hjem, som i Tanke og Gerning var grundfæstet paa Kristendom; senere havde jeg mødt andre, ikke altid tiltalende Former for Kristendom; derfor var det

mig nu om at gøre at faa Klarhed over disse Ting, og jeg mente som saa, at hvis dette ikke lykkedes mig paa en saadan Maade, at jeg kunde blive Præst, stod i hvert Fald (i de Tider) den Mulighed tilbage at blive Lærer eller komme i Biblioteksarbejde og paa den Maade skabe mig en stilfærdig og beskednen Existens under videre „Søgen efter de vises Sten“. —

Saa kom Studentereksamen. Skolens første; det var 145 Aar, siden der sidst var udgaaet en Student fra Vejle Latinskole, da denne var bleven nedlagt i 1739, saa det var noget af en Begivenhed.

Eksamen var mere sammentrængt den Gang end nu. Vi havde kun ganske faa Dages Læseferie inden skriftlig Eksamen, og den mundtlige Eksamen forløb saaledes:

Lørdag den 5. Juli Kl. 3,30: Historie (hele det de sidste 2 Aar læste Pensum).

Mandag - 7. — - 10,00: Naturlære.

Fredag - 11. — - 8,00: Dansk og Oldnordisk.

do. - 11,00: Fransk.

do. - 5,00: Engelsk.

Lørdag d. 12. — - 8,00: Latin.

do. - 11,00: Græsk.

Det var omtrent lige saa skrappt som den senere theologiske Embedseksamen, hvor vi blev prøvet i Løbet af ca. 4 Timer (2 Mand skiftevis) i alt, hvad vi havde lært i hele Studietiden, 5—6 Aar. Vi overlevede det dog, vi var 4 Studenter, som slap hæderligt fra det, 3 med 1. Kar., 1 med 2. Kar. Saa fik vi ganske uhøjtideligt vort Eksamensbevis og kunde sætte Huen (den sorte, den hvide var ikke saa meget brugt som nu) paa Hovedet. Translokation, Optog gennem Byen og Fest i Skyttehuset var der ikke Tale om.

Mit første Studenteraar drejede sig kun om Forberedelse til Filosofikum. Jeg læste hjemme paa Kobbegaard, tog i April til København, hørte Forelæsninger — jeg boede hos min Onkel i Vedbæk og havde nogle herlige Ture gennem Dyrehaven til Klampenborg Station, naar jeg skulde til Forelæsning — og fik mg til Prøven.

Det næste Semester gik jeg til theologiske Forelæsninger og hørte navnlig Prof. Styhr, den senere Biskop, dog uden synderligt Udbytte.

Jeg havde imidlertid ikke Raad til at blive derovre, men tog en Huslærerplads paa Mors hos Pastor Olivarius, i hvis Hus jeg blev i 2 Aar. Det var elskelige Mennesker, og det blev en Tid, som jeg mindes med stor Glæde. Naar jeg ikke holdt Skole eller læste, vandrede jeg i Jagttiden ud med Bøssen og kunde uforstyrret strejfe over 2 Sogne; da jeg ingen Hund havde, men selv maatte finde Vildtet, var jeg ingen slem Konkurrent for de stedlige Jægere, hvilket sikkert bidrog til, at ingen lagde sig i Vejen for mine Strejftog, som ikke altid gav noget i Tasken, men altid en Mængde herlige Naturindtryk, en træt Krop og en god Appetit. Der var især en god Mose med Bekkasiner, Ænder og nu og da en Hare; det kunde hænde, at jeg kom hjem med et tomt Patronbælte og (desværre) en lige saa tom Jagttaske, men jeg drev det dog engang til at skyde 6 Bekkasiner i Rad uden Forbier.

Om Sommeren gik jeg som Regel om Morgenens inden Skoletid en halv Times Vej over til Vilsund, tog mig et herligt Bad i det udmærkede Vand og var hjemme i rette Tid.

Jeg læste naturligvis ogsaa og skrev bl. a. en lille Afhandling for Universitetets Guldmedalje; den opnaaede dog ikke hverken Medalje eller Accessit, men nogle

rosende Udtalelser i Aarsskriftet. Det var Vald. Vedel, der fik Medaljen; han var naturligvis mere kapabel end en grøn Student som mig. Afhandlingen drejede sig om „Ret og Moral“, og jeg havde megen Glæde af selv at tumle med disse Problemer.

Efter Julen tog jeg i Febr. 1888 atter til København; nu skulde der slides for Alvor. Jeg fik et Værelse i Pilealle hos en venlig gammel Dame, Middag spiste jeg hos min Onkel, der nu boede paa Mariendalsvej. Jeg boede paa et Kvistkammer, og da jeg ikke altid havde Raad til at have fyret, maatte jeg ofte læse i Vinterfrakke og af og til rejse mig og banke mig Varme i Fingrene, saa jeg kunde skrive lidt igen. Engang fik jeg nogle Privattimer med en doven Dreng, hvis Latin skulde repareres; han boede tæt ved Trianglen, saa naar jeg gik ud til ham og tilbage igen, behøvede jeg ikke nogen ekstra Spadseretur i Søndermarken. Men jeg fik 1 Krone i Timen for ham, saa jeg ansaa det for en udmærket Forretning. Forelæsninger og Læsning blev passet, og jeg klarede baade Hebraicum og Patristicum.

Og saa i Sommeren 1888 fik jeg Regensen, og de økonomiske Bekymrings Tid var forbi! Fri Bolig, Varme og 32 Kroner om Maaned, ogsaa i Ferierne!

Morgenmaden (som Regel efter en rask Morgentur paa Volden ved Østre Anlæg) var Mælk, Brød og Smør, Aftensmaden det samme, Middagsmad paa Spisehuset ved Trinitatis for 35 Øre (med „pain à discretion“, hvad jeg benyttede mig af), saa jeg beregnede mine Kostudgifter til højst 20 Kr. pr. Maaned. Af og til kom der en Sending med noget godt hjemmefra, men saa holdt jeg Gilde sammen med nogle af Kammeraterne.

Jeg hørte mange Forelæsninger, hos Buhl, Peder Madsen, Fr. Nielsen, Schat Petersen og Scharling, havde en ganske kort Tid Manuduktør (Ryberg Hansen) i nytesta-

mentlig Exegese, men læste ellers selv. Og man forstaaer, at der skulde læses stærkt, naar jeg skulde naa at klare det hele inden Udløbet af de 2 Aar, i hvilke jeg havde Regensen. Men det lykkedes, og i Sommeren 1890 fik jeg Eksamen med haud I. (Ny og Gl. Testamente laud, Kirkehistorie, Dogmatik, Etik haud I). Jeg havde dog undgaaet at leve ganske som et Murmeldyr, men ogsaa undgaaet at komme ind i det Kammeratliv, som vel nok tærede for rigeligt paa adskilliges Tid. Jeg mindes et fornøjeligt Regensbal, et do. Lindegilde (med gamle Prof. Ussing, Regensprovsten, anbragt under Linden med en stor, halvrund Kakkellovnsskærm bag sin Ryg) og en hel Del Smaafornøjelighed med andre Regensianere; en Tid var jeg Formand for „Den gamle Vækkerforening“, som for øvrigt paa den Tid var ganske distanceret af den nye Vækkerforening „Pip“, der talte de livligste og vittigste Hoveder blandt sine Medlemmer. Jeg mindes saaledes, at „Pip“ ved en antagelig elegant Skrivelse til General Boulanger optog ham som Æresmedlem, hvilket indbragte Foreningen en Takskrivelse fra samme General; der opstod naturligvis straks det Problem, hvordan man skulde vække Generalen om Morgen.

Jeg indtog en saa tilbagetrukken og beskeden Stilling ved Forelæsninger og Eksaminationer, at næppe nogen af Professorerne kendte mig eller lagde Mærke til mig. Jeg var een Gang hos Prof. P. Madsen til „theologisk The“ sammen med en hel Del andre Studenter, men følte mig noget udenforstaaende og kom ikke igen. Mine Erindringer om Professorerne indskrænker sig ogsaa mest til at gælde hele deres Maade at være paa.

Fr. Nielsen kom altid gaaende meget hastigt, satte sig duknakket paa Katederet og tog fat. Han talte me-

get livligt, rivende hurtigt (svær at skrive efter) og var altid interessant.

P. Madsen var altid alvorlig, talte ret langsomt (let at skrive efter, vi maatte jo selv skrive vore Kollegiehefter, et ikke rart Arbejde), med noget jydsk Tonefald. Han stod altid op. Han var grundig og alvorlig, men ikke for mig inciterende. Alligevel var Dogmatik det Fag, der interesserede mig mest, saa det var mig en Skuffelse, at det gik mig mindre godt ved skriftlig Eksamen. Men den skriftlige Opgave drejede sig om et Spørgsmaal, som jeg aldrig har forstaaet, hverken før eller siden.

Buhl stod altid op under Forelæsningerne og saa enten ned i sine Papirer eller skraat ud til venstre gennem Auditoriets Vindue, meget sjældent paa sine Tilhørere. Men hans saglige, videnskabelige Maade at behandle sit Stof paa var yderst tiltalende, selv om det faldt lidt „tørt“.

Schat Petersen gav os en god Forelæsning om de nytestamentlige Skrifter; jeg var paa det Tidspunkt øvet i at skrive Kollegiehefter og har ofte senere set i mine Hefter fra den Tid.

Scharling hørte jeg kun ganske lidt og har ingen klar Erindring om ham. —

Naar jeg siger, at jeg ikke erindrer at have drøftet religiøse eller theologiske Emner med en eneste Medstuderende i hele min Studentertid, vil man forstaa, at det var Læsning og tavse Grublerier, som betød mest for mig.

Tobak rørte jeg ikke i Regentiden, vilde ikke røge, inden jeg var færdig med Eksamen. Da jeg var færdig med den, købte jeg et Par Cigarer („3 for 25“) for at konstatere, om jeg var afvænnet — aldrig har en Cigar

smagt mig bedre end den første, jeg tændte af disse. Siden har jeg røget.

Søndag Formiddag gik jeg ofte i Holmens Kirke, naar Skat Rørdam (senere Bisp) prædikede; jeg fandt der en noget afsides og rolig Plads helt oppe under Loftet hos Stuk-Basunenglene, hvor jeg sad i Ro og hørte godt, selv om jeg ikke altid var enig med Prædikanten, tiltalte hans jævne, kloge og ganske salvelsesfri Tale mig meget. Resten af Dagen tilbragte jeg dels hos en Morbroder, hvor der var jævnaldrende Sønner og en Datter, som jeg musicerede sammen med, dels hos min Onkel og Moster paa Mariendalsvej, hvor der ogsaa var unge, bl. a. en jævnaldrende Søn — senere Læge paa Falster — som jeg sang „Gluntarne“ med (uden Akkompagnement). Der traf jeg ogsaa andre unge. —

Ferien tilbragte jeg altid hjemme paa Kobbegaard og deltog i Landarbejdet, ikke mindst Høsten, med stor Fornøjelse. Vi fik ofte Besøg af unge, og paa Nabogaardene og i Hvejsel Præstegaard var der ogsaa Ungdom, som vi omgikkes meget.

Nu var saa den gode og glade Studentertid forbi, og jeg skulde se at faa en Stilling.

Jeg var — sikkert til mine Forældres store Sorg, men uden nogen Sinde at høre et bebrejdende eller bedrøvet Ord fra dem i den Anledning — fuldstændig klar over, at jeg ikke kunde eller vilde være Præst, altsaa henvendte jeg mig straks til Skolemyndighederne i Kbh. og Frederiksberg med Forespørgsel, om jeg kunde blive Kommuneskolelærer (med den Bagtanke inden alt for længe at blive Inspektør). De tog meget venligt imod mig — for de flestes Vedkommende — men da jeg udtrykkelig sagde, at jeg ikke vilde undervise i Religion, kunde de ikke tage mig; jeg havde det Indtryk, at de egentlig gerne vilde have anvendt mig. Saa var der ikke

andet at gøre end at søge til Real- eller Latinskoler, og da jeg talte med Slomann om det, raadede han mig til at tage Tillægseksamen i Engelsk og Historie; jeg havde selv tænkt mig Tysk og Historie, men han mente, at Engelsk vilde give bedre Chancer. Da jeg derefter tog hjem til Sommerferien, sad jeg paa Damperen og tog fat paa Macaulay's Essays, som jeg straks efter Samtalen med Slomann havde anskaffet mig, saa jeg spildte da ikke Tiden.

Jeg havde faaet Udsættelse med min Militærtjeneste og skulde til Session i Efteraaret 90. I Tiden indtil da var jeg paa Udkig efter en Stilling og søgte saaledes en ved Realskolen i Løgstør: Dimittere i Tysk, Fransk og Engelsk, 800 Kr. aarlig paa egen Station (!). Jeg tænkte mig, at jeg vilde kunne supplere disse tarvelige Indtægter — tarvelige, selv om man kunde faa Kost og Logis for mellem 30 og 50 Kr. pr. Md. — ved Strandjagt; i min Huslærertid paa Mors havde jeg som anført gaaet en hel Del med Bøssen og skød nu ret godt. — Skønt jeg i min Ansøgning ingenlunde overdrev mine Kvalifikationer (navnlig i Engelsk var de yderst beskedne), vilde man gerne have mig, men det strandede paa, at de vilde have, at jeg skulde blive der i 2 fulde Aar, medens jeg maatte tage Forbehold med Hensyn til den truende Militærtjeneste og kun kunde love at blive der før og efter min Soldatertid i et Tidsrum paa ialt 2 Aar. Jeg var ked af det dengang, men har ofte senere været glad ved, at det ikke blev til noget; det er ikke nemt at komme fra en privat eller kommunal Realskole til en Latinskole; dette beror antagelig paa den samme ganske ulogiske og umotiverede Fornemmelse, som i tidligere Tid — indtil vel for 20—30 Aar siden — gjorde sig gældende hos Statsskolens Folk, naar en Mand fra en kommunal Latinskole søgte at forbedre sin Stilling ved at

søge til Statskolen. Det var en Forestilling om, at der var en forskellig Atmosfære og Arbejdsindstilling i de forskellige Skolegrupper, og at en Mand, der fra en „lavere“ Gruppe søgte over i en „højere“, havde svært ved at frigøre sig fra et vist erhvervet Præg og komme paa Niveau med sine nye Kolleger. Selv nu til Dags, da der kun kan regnes med 3 Grupper: 1) Gymnasieskoler (Statens, Kommunernes, private), 2) Realskoler (kommunale, private), 3) Folkeskolen (hvor en Akademiker vanskeligt faar Ansættelse), er det svært at rykke fra Gruppe 2 til Gruppe 1 (lettere fra 3 til 2), men nu er Grunden vist nærmest den, at naar en cand. mag. har faaet Plads ved en Realskole, og saaledes økonomisk er nogenlunde [ret godt] sikret, tager man til et Embede ved en Gymnasieskole hellere en arbejdsløs cand. mag.

I Efteraaret 90 gik jeg saa til den Session, som havde været en lykkelig Hindring for min Ansættelse i Løgstør; jeg var stærk og sportsinteresseret — havde bl. a. spillet en Smule Fodbold i A. B. — og ventede at blive taget til fx. Fæstningsartillerist; men da Lægerne havde undersøgt mig og ikke fundet andet end lidt rødkantede Øjne, lidt Fodsved og af og til lidt Hjertebanken ved stærk Bevægelse, kasserede de mig pure, aabenbart af Hensyn til min Alder; naar de ikke havde haardt Brug for Rekrutter, havde de jo ingen Fornøjelse af at faa en 25-aarig ($24\frac{1}{2}$) sammen med de unge. — Jeg var meget forbavset, og skønt jeg ikke havde haft det mindste mod at blive Soldat, var jeg naturligvis af økonomiske Grunde — min Familje trængte mere til lidt evt. Assistance af mig end til at lade Penge gaa den anden Vej — glad ved at have fri Bane; i min Begejstring gik jeg ind i en Cigarbutik og købte mig den dyreste Cigar, Manden havde; den kostede 50 Øre; Man-

den var ærlig! (det var i den Tid, da en rygelig Cigar kostede 5 Øre, en særdeles god 8—10). — Der gik nu nogen Tid, inden der viste sig noget. En Dag, da jeg var i Vejle, gik jeg op for at gøre Krarup en ren Høflighedsvisit. Da han under Samtalen hørte, at jeg ikke skulde være Soldat, udbrød han i Beklagelser over, at han ikke havde vidst dette før; der var (desværre) lige død en ung Lærer ved Skolen, og hans Plads kunde jeg have faaet, hvis det ikke var det, at han var i Forhandling med en cand. theol. Feilberg i samme Anledning. Naa, nu skulde han se, hvad han kunde gøre.

Jeg tog saa hjem og hjalp til ved det daglige Landarbejde, som jeg havde plejet at gøre i alle Frierier eller Ophold hjemme. En Dag lige før Jul, da jeg gik og mugged i Kostalden, kom en Elev fra en nærliggende Gaard over med en Seddel fra Krarup uden anden medfølgende Besked; det var en trykt Skoleregning (uudfyldt), paa hvis Bagside der med Forkortelser (fx. 1 U. R. = Regning i 1ste Underklasse) var skrevet et Skema; jeg forstod, at dette var mit Ansættelsesbrev; desværre er det ikke bevaret. — Jeg var naturligvis *meget* glad ved at komme i Arbejde og tjene til Livets Ophold; paa den anden Side stod det mig klart, at jeg snarest muligt vilde se at faa et Arbejde ved et af de store Biblioteker i København eller at faa Embede ved en anden Latinskole, en Statsskole; dels vilde jeg gerne under helt nye og friske Forhold, dels var Statens Latinskoler jo betydeligt mere ansete end en „Nybegynder“ som Krarups „private Latin- og Realskole“, som for øvrigt netop i dette Aar fra $\frac{1}{4}$ 91 overgik til Kommunens Drift. Jeg var sikker paa kun at blive ved Vejle Skole 4—5 Aar — jeg blev der i 45 Aar og blev mere og mere glad ved at være der; bl. a. opdagede jeg, at de ydre Forhold ikke er *helt* afgørende for, om man kan holde sig fri for at forsumpe,

selv om de selvfølgelig kan skubbe til i den Retning. Det er naturligvis vanskeligt at bedømme sig selv, men jeg føler mig (80 Aar gl.) ikke forsumpet; mine Interesser er lige frike. Det var naturligt, at jeg maatte overtage, hvad der faldt for, og jeg havde de første Aar et ret broget Skema: Regning, Matematik, Dansk, Tysk, Engelsk, Fransk, Latin, Græsk, Oldnordisk, Historie, Geografi, Gymnastik (med de øverste Klasser), Sang, Religion. (Mangler der andet end Naturhistorie og Fysik?). Men det varede naturligvis ikke længe, inden jeg væsentligst havde Historie og Engelsk. Disse Fag arbejdede jeg med i min Fritid med Tillægseksamen for Øje, og i Skoleaaret 1894—95 opholdt jeg mig i Kbh. (det var dengang, at jeg en Tid underviste i Græsk hos Slo-mann), medens en Vikar, som jeg selv betalte med største Delen af min Løn, besørgede mit Embede i Vejle. Jeg slap godt fra mine to Tillægsgag ved Eksamen; de var langt ringere i Omfang og „Dybde“, end de er nu; men hverken mine egne Fornemmelser eller Censorers eller Inspektørers Udtalelser har gaaet ud paa, at jeg ikke havde Kundskaber nok til at give en *god* og fuldt tilstrækkelig Undervisning i disse Fag. Da Prof. Tuxen i sin Tid hørte, at jeg tænkte paa at opgive Historie i Gymnasielklasserne, hvor jeg havde 15 Timer Engelsk foruden mange Timer i 1.—4. M. og R., opfordrede han mig til ikke at slippe Faget helt, men holde fast paa mindst 1 Gymnasielklasse, og mine Censorer, blandt hvilke jeg tæller saa forskelligt indstillede Mænd som Professorerne Aage Friis og Arup, udtrykte sig meget anerkendende om mine Resultater og hele min Maade at tage Faget paa. — Hvad Engelsk angaar, var der heller ikke noget i Vejen; skønt jeg aldrig har været nogen Eksamensterper, klarede Eleverne sig gennemsnitligt anstændigt; at Dr. Bertelsen engang udtalte sig meget

smigrende om min Udtale, og at jeg i England, da jeg i en Klasse havde drøftet et historisk Spørgsmaal (m. H. t. de danske Vikinger) med Læreren, senere af en Elev — fortalte vedk. Lærer mig — var bleven antaget for en „government inspector“, noteres blot for at vise, at der i hvert Fald m. H. t. denne Side af Sproget ikke var noget at klage over.

Naar jeg anfører ovenstaaende, er det ikke for at prale, men for at vise, at Tillægsfagene i det Omfang, de havde i 1895, var fuldt tilstrækkelige, hvis man ikke sagde Stop ved Eksamen, men vedblev ogsaa bagefter at arbejde med Fagene. Med den nuværende Tofagsordning for cand. mag. er kommer disse i deres Fag naturligvis langt dybere ind i Stoffet, men den har to Ulemper: 1) det er ofte vanskeligt ved de ikke meget store Skoler at faa en Vikar eller en Timelærer med netop de ledige Fag, 2) en saa specialiseret Lærer bliver tilbøjelig til at ville anvende saa meget som muligt af det, han med saa megen Møje har erhvervet, hvilket let afleder større og sværere Lærebøger, Kamp om flere Timer til Faget, mundtlige Meddelelser i Timerne — evt. dikterede til Nedskrivning — kort sagt Tendens til Overvurdering af det enkelte Fags Betydning og deraf følgende ganske uvilkaarlige og ubevidste Forsøg paa „Rovdrift“. — Saa vidt mine Erfaringer strækker (men jeg indrømmer, at de ikke gaar videre end til Fabritius, Schmidt, Rektor Kanaris-Klein, Lund og Krarup), var de gamle Cand. philol. meget vel udrustede til at under-vise indtil Studentereksamen, selv om deres Kundskaber i de enkelte Fag naturligvis ikke var nær saa omfattende som de nuværende Tofagsfolks. En Ordning, som jeg vilde kunne tænke mig som praktisk og forsvarlig, vilde være følgende: Skoleembedseksamen (jeg tænker paa den sproglige Linje) tages med 3 Fag og

tages i alle Fagene i een Termin. Hvert Fag har et Pensum, der i Omfang svarer til Bifagene under den tidligere Trefagsordning; desuden skal vedkommende inden Eksamen fremlægge Bevis for, at han i et af de tre Fag i mindst eet Semester har fulgt en videnskabelig Forelæsningsrække med tilhørende Øvelser paa tilfredsstillende Maade.

Sang fik jeg med at gøre paa en ejendommelig Maade: Da jeg ($\frac{1}{2}$ 91) kom til Skolen, var Olesen (Seminarist, cand. phil.) Sanglærer. Han havde en Gang om Ugen om Eftermiddagen Sang med nogle af de ældste Elever — flerstemmig — og da jeg alle Dage har holdt af Sang og havde en ret pæn Sangstemme, deltog jeg heri sammen med Eleverne for min Fornøjelse. Samtidig var jeg med i Musikforeningens blandede Kor, ja, sang endog engang et mindre Soloparti (Pan i „Dryadens Bryllup“) ved en af Musikforeningens Koncerter, der dengang for største Delen besøgedes af lokale Kræfter, bl. a. den fortræffelige Sangerinde Fru Anna Dolleris. Dette var altsammen før Opholdet i Kbh. 94—95. Da jeg efter dette en Dag intetanende gik op og ned paa Skolepladsen, kom Krarup hen til mig. „Hør her: De spiller jo Violin?“ — Ja, det kunde jeg ikke benægte, selv om det var i et yderst beskedent Omfang; jeg havde kun faaet ganske faa Timers Undervisning til at begynde med, da jeg var Dreng. — „De skal sgu' have Sang næste Aar“. — Jeg protesterede ivrigt ud fra den Motivering, at jeg aldrig havde lært noget om Sangundervisning. Men der hjalp ingen kære Mor, fra Aaret 96—97 staar jeg som „Deltager i Sangundervisningen i 3.—6. Kl.“, og fra Aug. 97 havde jeg Sang med alle Klasser, medens Olesen var fuldt optaget af Matematik og Fysik i hele Skolen.

Til at begynde med gik det ikke videre godt. Krarup

forlangte en „Sangopvisning“ ved Aarets Slutning — jeg husker ikke hvilket Aar — og jeg blev meget lidt henrykt ved at se Amtmand Bardenfleth og hans Frue (jeg tænker mig, det var dem, der havde sat det med Sangopvisningen i Krarup) møde op som eneste Tilhørere! Det blev en sørgelig Forestilling! Eleverne sang daarligt og urent. — Heldigvis blev det efterhaanden bedre; de aarlige Sangopvisninger blev en Fornøjelse, ogsaa for de Forældre, som i et meget beskedent Antal overværede dem, og i Maj 1907 deltog vi i et Sangstævne i Svendborg, hvor vi mødte med et ualmindelig godt og interesseret Hold. Vi „optraadte“ ret sent, saa Tilhørerne kunde vel være lidt trætte; vi sang 4 Sange, og Bifaldet steg efterhaanden fra velvilligt anerkendende til stormende Begejstring, ligesom jeg selv maatte indkassere adskillige Komplimenter til Holdet fra de ledende ved Stævnet, bl. a. fra Professor Nebelong, som ved en senere Lejlighed betroede mig, at vort Hold egentlig havde været det bedste paa Stævnet. — Hvem ved, om han ikke har sagt det samme til flere andre; i hvert Fald var der et Par Hold — især fra Hjørring og saa vidt jeg husker et fra Aalborg — som turde gøre mine Rangen stridig. — Vi deltog senere i nogle flere Stævner og klarede os pænt; men aldrig saa fint som i Svendborg.

Jeg vedblev med Sangen i mange Aar; i 1922 fik jeg en Kollega, Hr. Reinvaldt, til at overtage den; han sang særdeles smukt, spillede Klaver og kendte meget mere til Musik end jeg, men han var vel netop af den Grund mere krævende m. H. t. Elevernes Interesse og Præstationer end jeg, og desuden var han lidt irriteret, saa han var ikke saa glad ved disse Timer; det var kun i Gymnasieklasserne, han i de sidste Aar havde Sang, og da han døde, maatte jeg atter overtage den i Gymnasiet, medens en Kollega (Axel Nielsen, senere Mourit-

zen) besørgede 1.—3. M. Jeg havde for øvrigt en hel Del Fornøjelse af disse Timer, hvor jeg blot indøvede nogle firstemmige Sange for blandet Kor; især blev det godt, da „Gymnasiesangbogen“ viste sig. Naar vi nærmede os Afslutningen, lod jeg Eleverne stemme om, hvilke Sange vi skulde præsentere ved Afslutningstimen, og det morede mig at se, hvordan de valgte nogle af de bedste Ting, fx. Palestrinas Kyrie El.

Jeg anfører alt dette for at vise, hvorledes man, selv om man begynder sit Arbejde paa et spinkelt Grundlag, kan naa hæderlige Resultater, naar man gaar til det med ærlig Vilje til at gøre sit bedste; saa faar man ogsaa lidt efter lidt Interesse for Arbejdet og Glæde af det.

Et andet Fag, som jeg som Rektor maatte overtage, var *Religion* i Gymnasiet. Da jeg blev Rektor i 1923, fik jeg Pastor Geismar til at overtage Faget i II. og III., og senere kom dertil I. Han blev ved til sin Død i Sommeren 1930. Foruden at være en alvorlig kristen og en nidkær Præst, var han et Menneske med almene, humane Interesser, hvorfor jeg mente, at han maatte være særlig egnet til at undervise I.—III. i dette noget vanskelige Fag; det viste sig ogsaa at være Tilfældet. Han havde alle sine (3) Timer om Mandagen, og han blev gerne i Frokostpavsens ($\frac{1}{2}$ Time) og passiarede med Lærerne; han og Baark havde adskillige smaa Diskussioner, og det karakteriserer dem begge, at de satte megen Pris paa hinanden, skønt de i deres religiøse Meninger var langt fra hinanden; i deres ufortrødne og modige Søgen efter Sandhed og deres hele redelige Færd lignede de derimod hinanden.

Det var et stort Tab for Skolen, da Geismar døde, og da Reinvaldt ikke gerne vilde overtage Faget igen, ingen af Kollegerne havde Kvalifikation til det, og jeg ikke ansaa det for godt at faa en Mand udenfor Skolen,

som ikke var paa Højde med Geismar (og en saadan kendte jeg ikke), til at tage Faget, besluttede jeg selv at gøre det, efter at jeg havde talt med Skolekommissionens Formand, Provst Christensen, om hvorledes jeg vilde undervise, og faaet hans Tilslutning til mine Tanker; herved sikrede jeg mig mod evt. Angreb fra velmenende, men snæversynede Menighedsmedlemmer, da Provst C. nød stor Anseelse i alle Kredse i Byen. Jeg benyttede Haar og Nørregaards Kirkehistoriske Læsestykker, gav ingen Lektier for, men gav selv en mundtlig Oversigt baade over det oplæste Stykke, over den almene kirkelige Situation eller Bevægelse, som det illustrerede, og over den verdslige Stats- og Samfundstilstand paa samme Tid, idet jeg satte det som mit Maal at faa Eleverne til at forstaa, hvad Kristendom i den og den Tids og Mands Form havde betydet for ham og for Samfundet; jeg vilde se at faa dem til at forstaa, hvilken Alvor og Indsats af Aandskraft hver Bevægelse betød, og paa denne Maade give dem Ærbødighed for Kristendom; adskillige af dem kom jo fra Hjem og Kredse, hvor Kristendom betragtedes — eller praktisk behandledes — som noget ganske ligegyldigt, som kun aandeligt uudviklede Mennesker kunde have noget med at gøre. — Hvor meget eller lidt Eleverne maatte have ud af min Undervisning, aner jeg ikke og søgte aldrig at faa det at vide; Sæd spirer langsomt og skal have Ro dertil. Men der var altid Ro og tilsyneladende Opmærksomhed i Timerne, naar jeg stod neden for Katederet med Ryggen mod Katederpulten og „udbredte“ mig. At det var Rektor selv, der havde Timen, gjorde vel nok sit til, at der blev Ro.

Jeg erindrer en Religionstime, jeg engang havde Lejlighed til at overvære et Sted i en Skole: Læreren holdt et Foredrag (efter sit Manuskript) om „Barthianis-

men“. Der var 12 Drengene i Klassen (i II. Gm., saa vidt jeg mindes). Af disse løste de 8 bageste matematiske Opgaver under stilfærdigt hviskende, men ret livlige Drøftelser, 2 af de forreste læste paa en Engelsklektie, de to sidste bestilte ikke andet end tilsyneladende at høre efter. Hvis en saadan Time nogenlunde er Typen paa Gymnasiets Undervisning i Religion, vilde det være bedre at gøre Deltagelsen i Religionstimen frivillig, dog saaledes at Eleverne skulde melde sig dertil for en bestemt Periode, i hvilken de til Gengæld skulde være pligtige til at møde. Den af mange ønskede Ordning med Lærestof og afsluttende Eksamen har jeg ingen Tillid til. Men jeg maa indrømme, at hele dette Problem med Religionsundervisningen er meget vanskeligt.

Det bærende Grundlag, uden hvilket Undervisningen intet bliver til, og som i sig selv er vigtigere end et hvilket som helst enkelt Fag, er Disciplinen. Krarup anvendte som disciplinære Midler Anmærkninger og Spanskrør, dette sidste traadte som Regel i Funktion, naar en Elev havde faaet et mdl eller et $\div 2$; i øvrigt udtalte Krarup, at naar en Lærer gav en Anmærkning (for daarlig Opførsel), var det egentlig ham selv, der skulde have den; hans Mening var naturligvis, at en saadan Anmærkning var en Falliterklæring fra Lærerens Side. Selv om denne Synsmaade var noget sat paa Spidsen, indeholdt den en hel Del Sandhed, og den opfordrede stærkt os Lærere til at klare os selv og ikke bruge Rektor som Bussemand eller automatisk Straffemaskine; en Lærer, der vilde gøre — eller søge at gøre — dette, vilde da ogsaa hurtigt tabe al Respekt baade hos Rektor og Elever. Vi Lærere klarede os altsaa helst uden Indblanding fra Rektors Side, og som hele Maaden at se paa Disciplin paa den Tid var, blev Lussinger det Middel, man tyede til, naar venlig Henstilling eller simpel

Befaling ikke battede, og jeg maa tilstaa, at jeg gav mange Lussinger, ðog — saa vidt jeg mindes — ikke for Dovenskab, vistnok — her er jeg mindre sikker — heller ikke for Uopmærksomhed. Engang havde jeg en lille pudsig Oplevelse: En Dreng havde forsyndet sig og blev kaldt op til Katederet for at faa sin reglementerede Lussing. Jeg sad ved Katederbordet, foran mig en Vandkaraffel med Glasset omvendt over sig. Uden at rejse mig langede jeg ud efter Synderen, som stod ret ved Siden af Bordet; han var ellers godt vant til at „staa for en Lussing“, men denne Gang dukkede han sig, saa jeg ramte Vandglasset; dette fløj af og splintredes paa Gulvet, mens Karaffelen ved Hjælp af nogle „gyroskopiske“ Omdrejninger paa Stedet snart fandt Ligevægten, en Proces, som jeg fulgte med spændt Opmærksomhed, og da jeg derefter saa paa Synderen, viste det sig, at han havde været lige saa interesseret i Fænomenet og havde glemt „det egentlige“ i Situationen. Naa, Lussingen udeblev, og jeg gav ham en Tiøre og bad ham gaa over til Købmanden og købe mig et nyt Glas (mere kostede et saadant ikke dengang). Da jeg engang efter ca. 50 Aars Forløb traf ham, spurgte han, om jeg kunde huske denne Episode, og vi lo ad den i Forening. Om den samme Mand gik der en Tid den Historie, at han engang, efter en Lussing af mig, havde bedt om at gaa ud for at drikke noget Vand, men i Virkeligheden for at spytte en Tand ud, som jeg havde slaaet løs; jeg spurgte ham, om dette passede, da vi talte om den anden Lussing; men han sagde, at det var noget rent Vrøvl.

I Sangtimerne brugte jeg som Taktstok en lille Bambspind (af Længde som en almindelig Taktstok). Det var i disse Timer, hvor jeg ofte havde et Par Klasser sammen, svært for Eleverne at „dy sig“, og af og til maatte en frem, bøje sig forover og modtage Kvittering

for sin Forseelse med Taktstokken paa den dertil indrettede Legemsdel. — Flere af mine gamle Elever har for øvrigt senere takket mig for en proper Lussing ved passende Lejlighed; derfor kan det dog godt være, at jeg ogsaa har gjort Fortræd en eller anden Gang; jeg kan kun haabe, at det ikke maa have været Tilfældet. Der var dengang ikke anden Udvej. Som Ganginspektør (1920—23) gav jeg engang en Elev i en af de øverste Klasser en Lussing (siden 1910 mener jeg kun at have givet to Lussinger) for grov Forstyrrelse paa Gangen; bagefter fik jeg at vide, at dette beroede paa en Fejltagelse. Der var saa kun een Udvej: I den næste Time, jeg havde med Klassen, begyndte jeg Timen med at sige, at jeg havde erfaret, at jeg havde handlet ud fra fejle Forudsætninger, at jeg beklagede at have forløbet mig, at dette ikke med min gode Vilje skulde ske oftere, og at jeg ansaa det for min Pligt i Klassens Paahør at give ham en uforbeholden Undskyldning. Eleven rejste sig og bukkede, og derefter gik vi uden videre Snak over til Arbejdet. Jeg har ikke haft Grund til at fortryde dette, og det har — i hvert Fald i mange Aar — staaet mig klart, at en Lærer bør (og derfor staaer sig ved) over for sine Elever klart at indrømme, naar han fx. ikke ved et eller andet, eller selv har begaaet en eller anden Fejl. Vi Lærere bør — *skal* — stille endnu større Krav til os selv end til Eleverne; dette giver det bedste Grundlag for Samarbejde. Vort Arbejde skal være i Orden til Tiden, vor Paaklædning (inkl. Barbering) og vor hele Optræden skal være mindst lige saa god, som den vi forlanger af Eleverne.

I 1910 gennemførte vi ved Skolen en ny disciplinær Forholdsregel: Der holdtes Lærermøde hver 6te Uge; en Elev, som i Løbet af denne Periode havde faaet indtil $\div 3$ i Opførsel, skulde „sidde“ en Time næstfølgende

Lørdag; han maatte i den Time ikke foretage sig noget som helst, og hvis han søgte at lave Sjøv, fx. med andre eventuelle „medsiddende“, kunde den inspicerende Lærer (Ishøy, som fuldt ud var med paa dette) idømme ham en Tillægseftersidning i Fortsættelse af den løbende. Naar Perioden (de 6 Uger) var udløbet, begyndte Eleverne paa en ny, saa at ingen Anmærkninger fra den foregaaende regnedes med. Det var Tanken, 1) at en Elev, som havde faaet indtil $\div 2$, vilde gøre sig Umage for at undgaa det sidste $\div 1$, 2) at en Elev hver 6te Uge skulde begynde „gældfrit“, hvilket vilde virke opmuntrende, og vi havde ingen Grund til at fortryde at have indført Systemet. Da jeg blev Rektor i 1923, afskaffedes endvidere alle Anmærkninger for Uopmærksomhed, saa at Opførselsanmærkninger kun blev givet for egentlige Insubordinationer; Eftersidningerne gik derfor langt ned, saa der kunde gaa flere Perioder uden denne Straf. — Det er jo utroligt kedeligt at sidde ganske beskæftigelsesløs i en Time, og det blev ikke morsommere, da det lykkedes mig at indrette Skemaet saaledes, at Skolen sluttede Lørdag Kl. 1; Eftersidning skulde saa foregaa Kl. 1—2, naar alle de andre var gaaet ud til den gyldne Frihed!

At legemlig Revselse blev overflødig under disse Forhold, vil let forstaaes; en og anden Lærer kunde dog ikke helt frigøre sig for dette; men jeg lod dem vide, da jeg blev Rektor, at hvis der kom Klage fra Forældrene (hvilket aldrig skete), maatte Lærerne ikke paa-regne Støtte fra mig som Rektor. For øvrigt var der Forældre, som bad os om at „give Fyren en Lussing, hvis han ikke opførte sig ordentligt“.

I det hele er Forholdet mellem Elever og Lærere blevet meget bedre i den Tid, jeg har haft med Skolen at gøre (1891—1936). Det synes at være Tilfældet i det

store og hele over hele Landet; der er mere gensidig Tillid og Venlighed, og Lærerne betragtes mindre — baade af dem selv og af Eleverne — som ophøjede og fjerne Væsener. Dog findes der vel nok endnu baade blandt Lærere og Elever nogle, som er hildede i de gamle Forestillinger. —

I de første Aar af min Tid som Lærer skiftede Personalet ret ofte; Statsskolen havde bedre Lønninger, end vi kunde opnaa, og den stod i den almindelige Bevidsthed som noget højere; i 1903, da vi gennem Almenskoleloven fik bedre Vilkaar, skete der her en Forandring, og naar efter den Tid Lærere søgte bort, var det enten for at komme nærmere til København eller for at blive Lektorer, da disse Stillinger blev oprettet. — Efterhaanden lykkedes det os at naa fuld Ligestilling med Statsskolen. — Dette er et Kapitel for sig selv. Et væsentligt Middel til at opnaa dette var Oprettelsen i 1916 af „De kommunale højere Almenskolers Lærerforening“, som jeg havde nogen Andel i; i nogle Aar var jeg dens Formand og havde som saadan et ikke helt lille, men i øvrigt ofte spændende og interessant Arbejde med mange hurtige Rejser til København og mange Forhandlinger med Embedsmænd og Politikere. Senere har Foreningen vist mig sin Paaskønnelse af dette mit Arbejde ved at gøre mig til dens Æresmedlem.

Det er helt underligt at tænke tilbage paa de gamle Kolleger; af dem, som jeg havde at gøre med i Krarups Tid, er der nu kun 2 tilbage: Orulf, som blev ved Skolen til 1933 og Clausen-Bagge, der lever i Ryslinge som pensioneret Frimenighedspræst. Der findes Fortegnelser over Skolens Lærere fra 1865 til 1940 i Skolens Programmer for 1915 og 1940, hvor ogsaa Skolens Historie er optegnet; da det er mig, der har skrevet denne, henvises til disse Steder i Stedet for at gen-

tage det hele her. Om den gamle Latinskole, der bestod fra Tiden omkring 1542 til 1739 har jeg skrevet i „Vejlebogen“.

Jeg kan dog ikke undlade at nævne enkelte af de gamle Kolleger.

B. M. Jensen var Søn af en Gaardejer i Vindelev, som spillede en vis Rolle i sin Kommune. B. M. havde et let Nemme; han kom ind i Skolen i 1882, tog Studentereksamen i 1887 og Filosofikum i 1888. Det var hans Mening at studere Naturfag, men da det var vanskeligt at faa en Lærer i disse Fag til Vejle Latinskole, og Krarup tilbød ham Pladsen, tog han den; sine manglende Kundskaber maatte han saa erstatte ved Deltagelse i Kursus og ved Læsning. Dette vanskeliggjordes af hans Deltagelse i Byens Selskabelighed og hans tidlige Giftermaal (med Postmesterens Datter), og det blev naturligvis ikke bedre, da de nye Gymnasiefag (Naturfag) kom til; men hans Elever klarede sig stedse fint til Ekamen, idet han forstod — foruden at examinere dem meget lempeligt — at give dem Interesse for hans Fag og i det hele vandt dem ved sin jævne og kammeratlige Façon. Og for Skolen som Institution nærede han den største Interesse og Kærlighed; han var ligefrem ungdommeligt forelsket i sin gamle Skole og havde vist aldrig kunnet tænke sig at forlade den eller Byen, hvor han havde en Mængde gode Venner. I 1915 var han sammen med Poul Hertz en af Stifterne af „Vejlensersamfundet“, og han blev den ledende inden for dette, som nu kan uddele Stipendier for 1400 Kr. til gamle Elever; han var dus (gensidigt) med dem alle, og en af dem udtalte meget vittigt (∴: aandrigt) ved en Fest „B. M. er Sjælen i V. S., og V. S. er Sjælen i B. M.“. Ingen af os andre fulgte som han de gamle Elever paa deres videre Vej. Endnu en Ting maa jeg notere: han løb ikke med Sladder, og

han talte ikke ondt om sine Medmennesker; havde han intet godt at sige, tav han helst. — I 1928 blev han, efter at have været ved Skolen i 40 Aar, til sin store Glæde R. af D., navnlig paa Grund af hans Arbejde med Vej-lensersamfundet.

Christen Mogensen var en anden Skolekammerat, som jeg blev Kollega til. Han havde undervist i de lavere Klasser samtidig med, at han deltog i nogle af Timerne i de øverste Klasser, blev Student 1884 og cand. theol. 90, hvorefter han i 3 Aar var ved vor Skole som Lærer. Han boede hjemme paa Søndermarken og havde en ret lang Skolevej, men var altid paa Pletten i Tide. Han havde litterær Interesse paa en selvstændig og personlig Maade. Han blev i 93 Præst paa Viborgeggen; jeg besøgte ham engang i Finderup, senere i Vinkel, endelig efter hans Afsked i Lyngby. Som ung havde han ikke røget Tobak, men begyndte da han var blevet Præst, og blev en ivrig Røger. Foruden Sands for Poesi — især *Naturpoesi* — havde han økonomisk Sands, og saa vidt jeg husker, kunde han inden sin Død forære hvert af sine 3 Børn 10,000 Kr., skønt han havde siddet i ret beskedne Embeder.

Clausen-Bagge, cand. theol., som blev hans Efterfølger som Lærer i Dansk og Religion, havde ogsaa litterær Interesse, men paa en noget anden Maade, stærkt bogligt præget. En af hans Elever var Harald Kidde; saa vidt jeg ved, var Kidde i Forbindelse baade med C.-B. og med Mogensen efter sin Skoletid, opholdt sig vist bl. a. en Tid i Mogensens Præstegaard. C.-B. blev i 1903 Præst; han blev til sidst Valgmenighedspræst i Ringkøbing, og for at blive helt frit stillet traadte han og Valgmenigheden ud af Folkekirken og dannede en Frime-nighed; sin Kærlighed til videnskabelig Theologi beholdt han og har skrevet forskellige Ting, har bl. a.

studeret Kirkefædrene ivrigt. — Vi var i hans Tid tre unge Familier, som havde megen Fornøjelse af hinanden, hans, Ishøys og min. Nu har jeg i mange Aar ikke set ham; han lever som Pensionist i Ryslinge.

Rasmus Olesen var blevet ansat ved Skolen et halvt Aar før mig. Han var en Bondesøn fra Midtjylland, havde taget Lærereksamen, senere Studentereksamen (fra Kursus), Filosofikum og Adgangseksamen til polyteknisk Læreanstalt. Under sit Arbejde der blev han gift med en Enke efter en Glashandler og flyttede derefter til Vejle; ved Skolen virkede han fra 1890 til 1925. Han var Lærer i Fysik, Matematik og Sang. Han havde en kraftig Røst, som kom ham til gode ved hans specielle Form for Disciplin: selv om Eleverne raabte op i Munden paa hverandre, kunde han overdøve dem alle, og det siger sig selv, at det ikke var helt rart for en Kollega at have Olesen i Naboklassen i Timerne. Han var i øvrigt en livlig og interesseret Lærer, som altid i Timerne arbejdede paa Livet løs; han var en Smule „fum-melfingret“, saa hans Eksperimenter undertiden ikke lykkedes helt; engang hændte der ham saaledes et Uheld med Knaldluft, saa Glasstumperne røg om Ørerne paa ham og Eleverne; heldigvis skete der dog aldrig noget alvorligt Uheld. Han gik ofte op og ned i Klassen, mens han underviste; engang havde en kvindelig Elev — af et rigelig livligt Gemyt — taget et Par Katteskinner med, som hun slap løs i hans Time, og han kom til under sin Vandring at sparke til en af dem uden at lægge Mærke til det, saa optaget var han. I hans Hjem kom jeg ofte, især i de første Aar; senere blev hans Kone svagelig, dels stærkt angrebet af Gigt, dels sygeligt skinsyg, undertiden vistnok ganske sindssyg; han bar dette med stor Taalmod og uden at knækkes. Der var en Søn af hendes første Ægteskab, som døde som ung — efter

at have forladt Skolen — af Tuberkulose; desuden var der to Døtre, af hvilke den ældste blev gift med den senere Departementschef Axel Andersen Birkmose; hun var en livlig, elskværdig og velbegavet Pige, og det blev en stor Sorg for Olesen, at hun døde under „den spanske Syge“ kort efter „Verdenskrigens“ Slutning. Den yngste Datter havde en Del af sin Moders ejendommelige religiøse Ideer (Pinsemissionen); hun styrede efter sin Moders Død Huset for sin Fader og gjorde det godt; men han kunde ikke dele hendes Interesser — og hun ikke hans — saa han var noget ensom i sit Hjem i sin Alderdom. Men han bevarede sit barnlige Sind og sit lyse Humør til det sidste. Han holdt meget af at se sig om; han var en ivrig Cyklist, og han, Ishøy, senere Baark, og jeg gjorde i en Del Aar gerne paa Kongens Fødselsdag ($\frac{26}{9}$), naar Vejret var godt, en Heldags Cykletur ud i Vesteregnet; da Olesen blev for gammel til at være med, fortsatte Baark og jeg i nogle Aar. Det var herlige Ture! — En Gang kom Olesen i fuld Fart paa sin Cykle ned ad Beriderbakken paa Vej til Skole; han kørte lige mod en opad kørende Bil og kom til at hænge paa Køleren; han slap godt fra det, men slog sig naturligvis en hel Del, alligevel gik han uden videre til Skolen og passede sine Timer som sædvanligt.

Et Par Ting, som betegner Olesen, maa jeg lige meddele. Fru Gårde, Enke efter Højskoleforstander G., som boede i Grejsdalen lidt uden for Byen, blev i sin Alderdom næsten blind; saa gik (eller cyklede) Olesen hver Dag ud til hende og læste Avisen højt for hende, „saa faar jeg den jo læst ved samme Lejlighed“, sagde han. — En Kollega ved Skolen var syg og kom paa Hospitalet, en Dag kom Olesen hen til mig og sagde: „Hør, De kender jo særlig godt H., han har vist ikke godt Raad til at ligge paa Hospitalet; her er 150 Kr., kan De ikke

give ham dem og sige, at han skal ikke tænke paa Tilbagebetaling, før han faar godt Raad til det; men De maa ikke sige ham, hvem Pengene kommer fra.“ Olesen var ellers en overordentlig sparsommelig Mand, saa sparsommelig, at vi undertiden smilede lidt ad ham. H. fik Pengene og betalte dem tilbage nogle Aar senere; *da* fortalte jeg ham, hvem de var kommet fra, saa han selv personligt kunde give Olesen dem.

En af de Ting, Olesen trøstede sig ved (foruden sin Pibe), var Læsning af meget forskellig Art; da han blev gammel, fik han graa Stær paa det ene Øje og lod sig operere, til hans store Glæde med godt Resultat, saa han atter kunde have Glæde af Bøger; det eneste ved Operationen, der havde trykket ham, var at han i flere Dage ikke kunde røge Tobak og ikke komme til at snakke med Folk.

En anden Ting, der var ham til stor Oplivelse, var hans Radio; den ellers saa sparsommelige Mand anvendte ikke lidt, indtil han fik et rigtig stort og godt Apparat. Naar der saa var et Hørespil, vilde han gerne have mig op til sig eller selv komme ned til mig (vi boede ca. 100 Meter fra hinanden), „det er saa kedeligt at sidde og grine alene“. Det blev saa efterhaanden til, at han ringede: „Lytter De iaften“ — „Javel“ — „Maa jeg komme“ — „Javel“ — eller at jeg ringede: „Olesen, vi lytter“ — „Tak, saa kommer jeg.“ — Han var en i bedste Forstand barnlig, redelig, hjertensgod, usnobbet, trofast, fornøjelig gammel Mand, hvem jeg savner meget. —

Fr. Weilbach, Søn af den kendte Kunsthistoriker Philip W., cand. mag. Høj, tynd, lidt rundrygget, stort Overskæg, lidt stive Bevægelser, nærsynet, hvilket næppe gjorde Arbejdet i Klassen lettere for ham. I Besiddelse af fin Kultur og med mange Interesser. Han var

Lærer ved Skolen fra 1889—97 og øvede i al Stilfærdighed en ikke ringe Indflydelse. Da han hørte, at jeg havde beskæftiget mig lidt med Fodbold i min Regentid, sørgede han for at faa købt en Bold, og jeg spillede saa Fodbold med de Elever, der havde Lyst, om Eftermiddagen paa „Markedspladsen“; det var dengang den Plads, som nu optages af Langelinjes Skole og Vor Frelseres Kirke. Baade Eleverne og jeg havde megen Glæde heraf, og det betød sikkert en hel Del for et godt Forhold mellem dem og mig, noget, jeg for øvrigt dengang ikke tænkte paa. Senere var W. med ved Oprettelsen af Kricketklubben og deltog i Begyndelsen selv i Øvelserne, skønt hans Nærsynethed gjorde dette til en vanskelig Sag. Ligeledes var han og Simonsen — med Støtte bl. a. hos Apoteker Daugaard — dem, der fik gjort den første Begyndelse til „Vejle Folkebogsamling“; Ishøj og jeg kom hurtigt ind i Arbejdet med denne Sag, og da W. og S. forlod Vejle i 1897, fik jeg overdraget Ledelsen.

W. var en fortrinlig Skakspiller og i det hele tankeklar og grundig. Paa hans Foranledning begyndte han og jeg at læse Spinozas „Ethica“ paa Latin; det holdt vi dog snart op med. Han blev Adjunkt i Horsens, og jeg savnede ham stærkt; vi havde adskilligt, som vi var fælles om. Fra Horsens Statseskole tog han sin Afsked i en ret ung Alder og syslede derefter med Kunsthistorie, navnlig Arkitektur, til sin Død.

Ove Simonsen, cand. mag., Søn af en Gartner i Hobro, saa vidt jeg mindes, var ved Skolen 1892—97. Han afløste Højskoleforstander Rosendal (87—92) som Historielærer, men havde ogsaa andre Fag, bl. a. Latin. Han var en praktisk og nøgtern Personlighed. Middelhøj, med krøllet Haar, firkantet Fuldskæg, livlige Øjne. Jeg havde en Følelse af, at han kom til Skolen med den Forestilling, at der var en Del at reformere, og at det var

hans Opgave at gøre dette. Hvis noget saadant skal lykkes, kræver det megen Forsigtighed, hvilket ikke rigtig laa for ham. Hans Undervisning var vistnok grundig, men noget tør og haardhændet (aandelig talt), og han var „lang i Snakken“ og tog ofte en Del af Frikvarteret med til sin Time. — Jeg mindes en Gang ved Studentereksamen, Dr. Starcke var Censor og jeg Medcensor. Der faldt et Spørgsmaal: „Schaumburgerne i Holsten“ (d. v. s. de holstenske Grever indtil 1459); Simonsen blev ikke færdig med Indledningen og fik ikke fat paa selve Spørgsmaalet, inden Tiden for Elevens Eksamination var udløbet. Senere paa Dagen var det min Tur at eksaminere i Historie ved „4. Kl.s Hovedexamen“; Starcke var atter Censor. Jeg svor i mit stille Sind, at jeg vilde holde mig til selve de givne Spørgsmaal; Resultatet var, at da den ene Elev skulde eksamineres i Christoffer 2., blev han lovlig hurtigt færdig. — Dette indbragte mig en skarp Kritik i Dr. Starckes Indberetning om Eksamen, hvilken Krarup senere viste mig med et lille Smil; Dr. S. havde ikke sagt noget til mig, saa jeg havde ikke haft Lejlighed til at sige ham Sammenhængen.

Simonsen kom til Aalborg Katedralskole i 1897; han er ogsaa død nu.

Christian Frederik August Ishøy blev ansat ved Skolen i 1896. Det Fag, han især skulde besørge, Gymnastik, var indtil 1895 bleven besørget dels — i de lavere Klasser — af en Lærerinde (Frk. Hulda Hansen), dels af Mænd uden for Skolen; dette Forhold, at have Lærere i Gymnastik (og Sang og Religion), som ellers ikke har noget med Eleverne at gøre, er med ganske sjældne Undtagelser uheldigt. I 1895 fik jeg, som jo var ganske ukvalificeret, Gymnastik med øverste Hold, og Lærer Jørgensen — som havde været min Vikar i det Aar (94—95), da jeg besørgede min Tillægseksamen i København —

Resten af Gymnastiktimerne foruden andre Timer ved Skolen. Men i 1896 fik vi altsaa Ishøy, og dette viste sig at være et fortræffeligt Valg. Ishøy var Student fra Sorø (f. i Ringsted, Søn af Kordegn) og Løjtnant; af økonomiske Grunde havde han opgivet Militærvejen, været Huslærer en Tid paa Bornholm (Svaneke) og søgte nu Pladsen i Vejle (saa vidt jeg husker paa 800 Kr.) for at kunne gifte sig med Andrea Thorsager, som han havde forlovet sig med paa Bornholm. Han var en fortrinlig Gymnastiklærer, selv om han ikke havde faaet nogen teoretisk Uddannelse i Anatomi o. s. v.; han hørte heller ikke til de Gymnastiklærere, der selv kan udføre alle de Øvelser, de sætter som Elevernes Maal; men han forstod at give Eleverne den samme Interesse for Legemsøvelser, som han selv nærede, og Resultaterne var udmærkede; da de store Gymnastikstævner begyndte, vakte hans Hold Gang paa Gang de kyndiges Opmærksomhed. For at eksistere maatte han naturligvis skaffe sig Ekstra-indtægter, selv efter at han var rykket op paa en højere Lønning, og i mange Aar var han Leder for Vejle Gymnastikforening og havde desuden Motionshold for ældre Medborgere. Om Sommeren gik han til Svømning med Eleverne i Skoletiden. Her hændte det engang, at en Elev, som ikke kunde svømme og vistnok for første Gang var med, sprang ud paa dybt Vand i den Tro, at det var et Sted, hvor han kunde bunde; da Ishøy, som var beskæftiget med andre Elever, blev opmærksom paa Faren ved nogle Elevers Raab, sprang han øjeblikkelig fuldt paaklædt, med Ur og alt, i Vandet og fik da ogsaa Fyren reddet. Han har bagefter fortalt mig, at da han efter Turen var kommet hjem og var ved at skifte Tøj, saa han pludselig Krarup komme med sine smaa hurtige Skridt; det saa ud til en Overhaling, men Kr. for fra Døren uden et Ord hen til Ishøy, slog Armene om ham,

kyssede ham paa begge Kinder, mens Taarerne løb ned ad hans egne (Kr.s) Kinder og for igen ud af Døren uden at sige et Ord.

Ogsaa Boldspil og Idræt tog Ishøy sig af, og da de forskellige Idrætsforeninger her i Byen blev slaaet sammen, blev Ishøy den nye Forenings første Formand og senere, saa vidt jeg ved, dens Æresmedlem.

Foruden Gymnastiktimerne fik Ishøy efterhaanden Matematik og Regning i Mellemskolen og senere Matematik i det sproglige Gymnasium, og ogsaa i disse Fag gik det fortræffeligt; det skulde være en meget ringe Elev, som han ikke kunde faa til at følge med og klare sig. Han underviste livligt og fornøjeligt. Ishøy havde Inspektionen paa Legepladsen, og der følte han sig ret hjemme og saa med stor Fornøjelse paa Elevernes raske Tumlen; var der nogen, der overskred Grænserne for det tilladelige, var han der med et Par raske Rap af Stokken, og jeg har ikke hørt nogen Elev beklage sig i den Anledning.

Som Kollega var han ogsaa udmærket, venlig, hjælpsom og loyal til Fingerspidserne. Hans Kone døde i Begyndelsen af Trediverne efter en lang og ofte smertefuld Sygdomstid (Kræft), og dette gik ham overordentligt nær. Hans Børn var borte fra Hjemmet — Sønnen blev Konstruktør og døde efter en noget urolig Tilværelse (gift, men skilt, atter gift) i 1941, Datteren var gift med Adjunkt Niels Jacobsen i Horsens (senere Rektor i Haderslev, Dr. phil.) — og han tog saa sin Afsked i 1933, 67 Aar gl. En Tid blev han i Byen, og vi saas ofte; næsten hver Fredag Aften kom han op til mig, og vi sad saa et Par Timer i hver sit faste Sofahjørne og røg og snakkede. Men efter et Aars Forløb eller saa flyttede han til Horsens og lod til at befinde sig godt i sin Datters og Svigersøns Nærhed. Men i sit Indre var han

aabenbart knækket. Sidste Gang jeg saa ham, var ved en Afskedsfest, som Kollegerne i 1936 gav for mig og min Kone i Skyttehuset; han var lidt stille, men jeg anede intet ondt og blev en Maaned senere rystet ved Meddelelsen om, at han havde afsluttet sit Liv (Gas). Han blev begravet her i Vejle ved sin Kones Side; Præsten — som vidste Besked om hans Dødsmaade — talte kønt og yderst lemfældigt, og jeg selv kunde ikke lade være at sige nogle Ord ved min trofaste Vens og Medarbejders Kiste. — I 1927 blev Ishøy R. D. paa Grund af sine Fortjenester af Sporten og sit Arbejde for „de frivillige Korps“. —

Da Weilbach og Simonsen forlod Skolen i 1897, den første efter 8 Aars Tjeneste for at gaa til Horsens, den anden efter 5 Aars Tjeneste til Aalborg, blev cand. mag. *Søren Hansen* og *V. Schönau* ansat. — S. H. var en Bondesøn fra Aarhuseggen, f. 59, Stud. 80, cand. mag. 94. Han havde hørt til den radikale Fløj i Studenterforeningen, havde deltaget ivrigt i de politiske Kampe og havde aabenbart været i Fare for at blive stud. perpet. og „løbe ud i Sandet“, det var — saa vidt jeg forstod — kun ved Prof. Gertz's energiske Indgriben, at han havde faaet taget sig sammen til at afslutte sine Studier med Eksamen. Han var en Tid Vikar i Horsens og fik altsaa Ansættelse her i 97. Hans Fag var *Latin*, *Græsk* og *Engelsk*, men hans Interesse var *Historie*, særlig *nordisk Arkæologi* og *Lokalhistorie* (*Randers-Aarhuseggen*) samt *Personalhistorie*. Han var en lille, tyk, skægget, bebrillet Mand, som førte sig med en vis rolig, gemytlig Værdighed. Uimponeret af Menneskers sociale Stilling, Demokrat i Instinkter men uvillig stemt over for demokratisk Frasemageri, med nøgtern videnskabelig Sans var han sikkert af Værdi for Skolen, selv om hans Energi i Timerne vistnok var ret moderat; Pædagogik som

Videnskab eller Teori hadede han af Hjertet. Han hørte i politisk Henseende nærmest til Højre; hans hele nøgterne Indstilling og Uvilje mod Grundtvigianere (jeg drillede ham engang med at sige, at jeg var klar over, at han underviste bedst, naar han gjorde det paa samme Maade som en grundtvigiansk Friskolelærer, nemlig ved at fortælle og samtale, og han brummede: „Ja, det kan sgu' godt være“) lignede Bjørnbakkernes.

Han levede et meget stillesiddende Liv, hvilket sikkert var usundt for saa tyk en Mand; naar han kom hjem fra Skole efter at have spist Middag i et Pensionat, lagde han sig paa Sofaen og sov ofte i flere Timer; han var derfor vaagen om Aftenen og holdt meget af at komme hen til en Kollega eller Bekendt, faa en god, stiv Toddy (eller to) og snakke til et Stykke over Midnat. Han var derfor ved at blive en Skræk for os unge Familjer med Børn, som ikke altid lod os faa Nattero; at sove til Middag havde vi ikke Tid til. Jeg gik derfor op til ham og forklarede ham uden Omsvøb, at lige saa velkommen som han var, naar han kom ca. Kl. 8 og gik Kl. 11, lige saa uvelkommen vilde han blive, naar han fortsatte med at holde Folk oppe til „de smaa Timer“. Han blev heldigvis ikke gal i Hovedet og rettede sig — om end nødigt — efter det, i hvert Fald hos mig. — Han var gammeldags i hele sin Maade at være paa paa Skolen; en Ting, han oftere kom tilbage til med Stolthed, var, hvorledes han havde trukket en uartig Elev ind paa Lærerværelset og havde, som han sagde, gennembanket ham med en Stok. Drengen var en uartig Knægt, en Elevrace, som i de senere Aar — jeg kunde ret godt kontrollere dette som Rektor — synes ud-døende.

Søren (som vi altid kaldte ham) holdt af at rejse, dog kun i Skandinavien; naar han var paa Rejse, var det

en Aftale, at han hver Dag sendte mig et Prospektkort, for at jeg kunde faa min Del af Nydelsen. Paa sin sidste Rejse fik han et apoplektisk Anfald og døde i Sundsvall; B. M. Jensen rejste derop og førte Kisten hjem, og alle Lærerne (undtagen Lauritsen og Rektor (som havde Gigt)) var med til hans Begravelse i Hvalsø. Det var første Gang i min Tid ved Skolen, at en fungerende Lærer døde, det blev desværre ikke sidste Gang; i de 13 Aar, jeg var Rektor, døde 3 i Funktion.

V. Schönau var her kun i 2 Aar. Han var i meget Hansens Modsætning: mager, lidt skrøbelig, genert; men han var en yderst samvittighedsfuld Lærer og et reelt og godt Menneske. Han kom til Roskilde og blev der hele sin Tid. — Da han drog bort, kom *Frederik Olsen* (senere Orluf) i hans Sted. I de første 4 Aar var Forholdet mellem ham og mig godt; men i 1903 kom det til et aldrig helet Brud, og jeg anser det derfor for rigtigst ikke at gaa nærmere ind paa en Omtale af ham. Jeg maa dog lige nævne, at han var musikalsk, havde en meget smuk Basbaryton, nærrede dyb Interesse for den klassiske Oldtid og gjorde dybtgaaende Studier i nordisk Arkæologi, ligesom han var Folkeuniversitetsforeningens interesserede Leder.

Efter Søren Hansens Død overtoges hans Timer af *V. Lauritsen*; han var en dygtig og livlig Lærer, som havde ypperlig Disciplin i sine Timer; da vi fik den gamle Form for Ganginspektion afløst af en mere rationel Form, blev *han* Inspektør. Det havde før været Skik, at hver Lærer havde Ganginspektion en Dag om Ugen; dette medførte en hel Del Uensartethed i Inspektionen og megen Uorden. Jeg foreslog derfor paa et Lærermøde — Ideen havde jeg faaet i Toget mellem Slagelse og Næstved paa en Censorrejse — at vi hver skulde betale 10 Kr. om Aaret til een Mand af os, som saa skulde have

hele Inspektionen; Rektor Klein optog Ideen, og det lykkedes ham at faa det ordnet saaledes, at Byen betalte Inspektionen, saa vidt jeg mindes med 200 Kr. Lauritsen blev Inspektør, og der kom Orden i Tingene. 1920 kom L. til Haderslev som Lektor for det der nyoprettede Gymnasium, senere som Rektor til Roskilde. En fortrinlig Lærer med udmærket Disciplin og en god Kollega.

I 1907 medførte Skoleloven af 1903, at der maatte ansættes en Lærer mere til at undervise i Matematik og Fysik i de nu begyndende tre Gymnasielklasser. Der meldte sig kun een Ansøger, en Seminarist med Aarskursus. Jeg formaaede da Rektor til at søge Pladsen opslaaet endnu en Gang; dette skete, og der meldte sig en cand. mag., men da han ikke syntes videre dygtig, maatte man antage Seminaristen, *Georg Baark*. Jeg fortalte ham kort Tid efter, hvad jeg havde gjort for at undgaa ham, og sagde, at nu haabede jeg, at han enten viste sig saa umulig, at vi hurtigt kunde komme af med ham, eller — *hellere* — at han viste sig at være saa dygtig, at han kunde blive her. Han tog det, som jeg efter vort korte Bekendtskab ventede det, ganske naturligt og uden Vrede, og det viste sig snart, at Valget havde været yderst heldigt. Baark var den fødte Lærer; hans Disciplin var naturlig og fast, hans Undervisning glimrende baade i Form (en af Undervisningsinspektørens Medhjælpere kaldte den med Rette „sokratisk“) og i Indhold; han fulgte med i sin Videnskab til det sidste, og han tilbragte meget af sin Fritid med at tilrettelægge sin Undervisning og sine Eksperimenter. Men han blev aldrig „Fagidiot“, selv om han havde høje Tanker om Fysikkens pædagogiske Værdi; han havde saaledes fortræffelig botanisk Viden og var en ivrig og grundig Læser af moderne Litteratur. Naar hertil føjes, at han var en behersket Mand med en reel Tankegang og

en fast Karakter, vil man forstaa, at jeg anser ham for at være en af de bedste — i flere Henseender den allerbedste — af de Lærere, som Skolen har haft i min Tid; det var et overordentlig stort Tab for Skolen, da han pludselig døde efter kun en Uges Sygdom i Sommeren 1942. — Han søgte Rektoratet efter min Afgang i 1936, og jeg havde paa Forhaand (uden hans Vidende) sikret mig, at han ikke af Undervisningsinspektøren vilde blive diskvalificeret, fordi han ikke havde Skoleembedseksamen; han blev imidlertid ikke indstillet af Byraadet; jeg tænker, Grunden var den, at man ved den sidste Overlærerudnævnelse havde taget en udenbys Ansøger og for ikke at lægge sig ud med indenbys Ansøgere ogsaa denne Gang vilde hævde Udenbysprincippet, som man for øvrigt ikke fulgte ved den næste Udnævnelse af Overlærer. Han lod sig imidlertid ikke mærke med nogen Skuffelse, og som Formand for Lærerraadet og Kollega var han absolut loyal og hjælpsom for den Mand, som blev Rektor.

Saa længe Ishøy var ved Skolen, var først jeg, senere han den, der fungerede som *Rektor* i den egentlige Rektors Fraværelse. Det var derfor ganske naturligt, at Ishøy i det Tidsrum, der laa mellem Rektor Kleins Død ($\frac{7}{5}$ 23) og min Udnævnelse ($\frac{9}{8}$!) var konstitueret Rektor.

Da Ishøy tog sin Afsked (Sommeren 1933), bad jeg Baark overtage Hvervet. Men B. M. Jensen kom til mig og var ganske oprørt over dette, som han betragtede som en fældende Mistillidserklæring, da han var den ældste Lærer ved Skolen; det vilde i Byen blive opfattet som en Uduelighedsattest o. s. v. — Det er at bemærke, at hverken jeg eller Ishøy i vor Tid havde været „ældste Lærer“. — Naa, jeg gik til Baark, forklarede ham det hele og spurgte, om han havde noget imod at overlade B. M. Hvervet, og Baark gik med et lille Smil

med til det. Hele denne Historie anføres for at vise Baarks Overlegenhed. Han hentydede aldrig senere til denne Episode, og det gjorde intet Skaar i Forholdet imellem os. Efter dette er det blevet en fast Skik, at den ældste Lærer (med størst Anciennitet ved Skolen) er Rektors Stedfortræder under hans Fraværelse.

Dersom mit Arbejde som Rektor kan siges at være lykkedes, skyldes dette for en væsentlig Del den loyale, hjertelige og dygtige Støtte, som Ishøy og Baark hele Tiden ydede mig. Vi var som Regel ganske enige om alt det pædagogiske, og var vi en enkelt Gang uenige, var vi lige gode Venner alligevel.

Med Lauritsen og Baark er jeg kommet ind i en ny Rektorperiode. I 1900 trak Krarup sig tilbage, frisk paa Sjæl og Legeme med Undtagelse af en tiltagende Døvhed, som naturligvis vanskeliggjorde hans Arbejde som Lærer og Rektor. Han rejste til København og blev der eller i Omegnen til sin Død 1910, 74 Aar gl.

Blandt Ansøgerne til Rektoratet var ogsaa jeg, skønt jeg kun var 34 Aar. Den foretrukne blev *V. Kanaris Klein*, Lærer ved Kolding Latinskole, 47 Aar gl. (en udmærket Alder for en Rektor ved hans Ansættelse), cand. philol. fra 1880. Efter 20 Aars Virksomhed i Kolding blev han Bestyrer af Vejle Latin- og Realskole og ledede den derefter i 23 Aar.

Rektor Klein var en samvittighedsfuld Skolemand. Krarup havde ikke haft Sands for ydre Former; i den Henseende var der stor Forskel paa ham og Klein, og der blev indført en Del Reformer, som var gavnlige, og som jeg — der var helt uddannet under Krarups Ledelse — næppe havde fundet paa. Der blev indført *Lousang*, Mandag Morgen og Lørdag Middag, og heldigvis har det alle Dage siden været Skik, at alle Lærere — for saa vidt de var til Stede paa Skolen — var

med. En lille Lovsangbog med passende Salmer blev trykt. Det gav god Samling paa Eleverne og er i det hele en god Skik. — Der blev indført en festlig *Translokation*; i Krarups Tid var der slet intet af den Slags, og jeg husker, hvor tomt jeg følte det, naar jeg efter Eksamens Slutning gik fra Skolen uden at faa Lejlighed til at tage Afsked med vore Elever. Nu blev dette anderledes. Efter Eksamens Afslutning samledes Elever, Lærere og Forældre i Gymnastiksalen, som var smukt pyntet med Blomster fra Rektors egen Have; der blev sunget og talt og læst Resultater op og uddelt Eksamensbeviser. De sidste Aar, da Elevtallet var steget fra 113 i 1900 til 176 i 1923, blev Salen lovlig lille; de fleste af Eleverne maatte staa op under det hele, Luften blev daarlig, og jeg opholdt mig derfor nede ved Udgangen (fra 1920—23 var jeg Ganginspektør) for at hjælpe Elever ud, som blev syge. — Da jeg blev Rektor, blev Translokationen flyttet op i Haandværkerforeningens store Sal; naturligvis var det noget af et Savn, at denne Højtidelighed ikke kunde foregaa paa selve Skolen, men der var god Plads, alle Elever kunde komme til at sidde ned, Luften var god, og Translokationen foregaa der stadig (dog ikke under Besættelsen). — Der blev indført nye *Protokoller*, hvor hver Lærer maatte skrive sit Navn i den Time, han gav; dette var til lidt Ulejlighed, men havde den gode Side, at man altid kunde se, hvem der i hver Time havde haft Klassen. *Karakterbøgerne* blev forbedrede, og de legemlige *Revselser* tog stærkt af; Spanskrøret forsvandt. I 1910 indførtes *Eftersidning* (med Uvirksomhed) som Straf for alvorlige Opførselsforseelser (se Side 56—57).

Paa Skovture, Skoleballer og lignende Festligheder var Klein en udmærket Leder. Han havde ved sit Giftermaal faaet en betydelig Formue, som satte ham i Stand

til at føre en mere omfattende Selskabelighed, end en Rektor kan, hvis han er henvist til sin Gage alene, og han var en omsorgsfuld Vært i sit smukke Hjem. Han havde megen Interesse for sine Elever, stod hver Morgen paa Trappen for at tage imod dem (hvad jeg optog efter ham, saa vidt jeg kunde), og han havde Lister over alle Elevers Fødselsdage og gratulerede dem om Morgenens, naar de kom paa Trappen; han havde altid en Time (danske Vers) i l. M. for at lære dem at kende, en ypperlig Foranstaltning, som jeg ogsaa optog efter ham og mente at kunne spore de gavnlige Følger af; jeg havde dem altid i Historie (2 Timer). Han havde en smuk Tenor og sang gerne. — I sine sidste Aar havde han det trangt; han tabte en stor Del af sin Formue ved en andens Skyld, hans livlige og fornøjelige Kone blev stærkt svækket, og selv led han i sine sidste Aar af hyppigt tilbagevendende Gulsot. Han var en loyal og velvillig Leder for sine Lærere, om det end aldrig lykkedes mig at komme i et helt hjerteligt og fortroligt Forhold til ham.

Af andre Lærere ved Skolen i Rektor Kleins Tid end de ovenfor omtalte skal jeg nævne *Johannes Herskind* (1903—21), cand. theol. Han var i høj Grad musikalsk, spillede saaledes smukt Cello, og en fin og venlig Mand. Han havde Religion og Dansk; desværre var han en Del nervøs, og især i Religionstimerne blev han ofte irriteret af de voksne Elever. Han opgav Skolen, blev Præst og døde i Mariager 10 Aar efter.

L. J. Tvies kom til Skolen i 1920. Han var en livlig og fornøjelig Lærer, og det eneste, man egentlig kunde have imod ham, var en Følelse — rigtig eller fejlagtig — af, at han tog alt fra et spøgefuldt Synspunkt; det blev en Skal, bag hvilken man ikke kunde opdage, hvad han alvorligt mente og vilde. Men der var god og for-

nøjelig Disciplin i hans Timer, og han arbejdede godt og energisk i dem og var almindelig afholdt. Han søgte — af Karrierehensyn — til Statsskolen (Frederiksborg) i 1927, blev Lektor der, og i 1937 Rektor ved Statsskolen i Struer. † i 1945.

E. Bondo var her 1915—20; han var Alvorsmand og fagligt dygtig, men meget stiv og ubehændig over for Eleverne, som heller ikke yndede ham. Han kom til Helsingør.

S. Sigtryggsson var her kun i 4 Aar (1911—15). Som Islænder og uøvet Lærer havde han det lidt vanskeligt med Eleverne, der naturligvis lagde Mærke til hans uvan-te Udtale; vi Kolleger satte stor Pris paa ham og hans djærve og ofte ret drastiske Kone, og han holdt Forbin-delsen vedlige med de fleste af sine gamle Kolleger fra dette hans Begynderembede. Han blev Rektor ved Lyng-by Statsskole, hvor han døde for et Par Aar siden.

Fru Wolff maa ikke forbigaa. Hun var som ung ble-ven gift med Kaptajn i Hæren Wolff, som havde været med i 1864 og senere var kendt som Forfatter af mili-tære Smaaskrifter, aabenbart en ejendommelig, noget bidsk Herre. Da han døde — han var meget ældre end hende — tog hun Lærerindeeksamen, var en Tid ved Grenaa Skolevæsen og kom hertil i 1902. Hun tog sin Afsked, 70 Aar gl., i 1928, flyttede til Odense og døde der i 1940. „Oberstinden“ var hendes Øgenavn hos Ele-verne, og hendes ret svære, ranke Skikkelse med det kortklippede, svære Haar svarende helt godt til Navnet. Nogen egentlig dygtig Lærerinde var hun ikke trods sin Samvittighedsfuldhed; hun underviste i Haandarbejde, hvilket ikke laa for hende og undertiden gav ret snur-rige Resultater; endvidere bl. a. i Tegning, som vist in-teresserede hende mere — hun tog selv Undervisning i Oljemaling, og jeg har set et helt præsentabelt Land-

skabsbillede af hende — men som hun dog ikke mestrede ret.

P. Reinvald kom hertil i 1920 fra Stenhus Kostskole; hvorfor han havde forladt denne, ved jeg ikke. Men det kunde tyde paa disciplinære eller andre pædagogiske Vanskeligheder, at han vaklede imellem at fortsætte med Skolearbejde og at gaa til Biblioteksvæsenet, specielt Folkebogsamlingerne. Han blev imidlertid ansat her i 1920, og da Lektor Olesen tog sin Afsked i 1925, blev R. Lektor, men døde allerede 3 Aar efter. Han var en fin Mand, kultiveret og retskaffen, maaske i Smaating en Smule veg (man kunde næsten se det paa hans lidt usikre, slentrende Gang), men naar det gjaldt større Ting fast. Han underviste i Historie og samlede med vaagen Flid et meget stort Billedmateriale, som han anbragte (i Rammer, hvor de kunde skiftes) i Klasserne som Illustrationer til det, der blev gennemgaaet; hele dette store Materiale, omhyggeligt ordnet og opklæbet, købtes efter hans Død af Skolen, men er ikke ret bleven udnyttet siden; dette har jo ogsaa sine tekniske Vanskeligheder. — Som gammelt Medlem af K. F. U. M. og hørende til Ricard's Kreds fik han Religionsundervisningen i Gymnasiet, og da han var meget musikalsk, spillede Klaver og sang meget smukt (Tenor), fik han Sangundervisningen i samme Klasser; han tog dette Fag med megen Interesse, og det lykkedes ham et Aar at faa indøvet og fremført „Elverskud“ (med fremmed Assistance, hvad de to kvindelige Solopartier angik); det blev en nydelig Præstation, og det interesserede Eleverne, men naar der ikke var noget saadant til Opgave, sank deres Interesse stærkt, R. blev utaalmodig, Eleverne drilleverne, Rektors Indgriben nødvendig. Han var en meget tiltalende, hjælpsom og loyal Kollega.

Jeg har altid ment — og mener stadig — at det er af Værdi for en Skole at have et „broget“ Lærerpersone, Folk af forskellig aandelig Type; det giver mere Kulør og Liv over Lærernes indbyrdes Forhold, og det samme gælder Kollegiets Forhold til Eleverne, Afvekslingen virker vækkende, og det giver større Mulighed for, at de forskellige Elever mellem Lærerne finder den Type, som de særligt føler sig beslægtede med, og som derfor har særlig Mulighed for at virke vækkende og udviklende paa dem. Et Lærerkollegium er som et Orkester, der bliver rigere, jo flere Instrumenter med hver sin Klang der er i det; men det bliver naturligvis kun godt, hvis alle er enige om Kompositionens Hensigt og spiller i Takt; om dette kan naas, afhænger i nogen Grad af Dirigenten.

MIN REKTORTID

I Begyndelsen af Aarhundredet (1901 eller 02) søgte jeg til Roskilde, hvor Hauch da var Rektor. Vore økonomiske Forhold ved Skolen var dengang ret tarvelige (jeg havde i 99 giftet mig paa en Gage af 1700 Kr. og med Udsigt til at stige til 1900); men da jeg ved Samtale med Depmchef Asmussen — jeg talte ogsaa med Kultusminister J. C. Christensen, som affærdigede mig meget kort og uvenligt, for ikke at sige uhøfligt — fik at vide, at den senere Lov om Højere Almenskoler var under Opsejling, og at den ogsaa vilde medføre en Forbedring af vor Stilling ved at gøre os til en Del af Folkeskolen, trak jeg min Ansøgning tilbage; jeg holdt af Skolen og befandt mig vel under Rektor Kleins venlige og omsorgsfulde Ledelse af den. Næste Gang jeg søgte bort var i 1920, da der skulde skaffes Lærere til de sønderjydske Gymnasier; i min Ansøgning bemærkede jeg udtrykkeligt, at jeg ikke søgte om økonomisk Vinding, men at jeg kun søgte under den Forudsætning, at de med Overflytningen forbundne Omkostninger afholdtes af Staten, og at min ældste Søn, som var begyndt i Gymnasiet, fik Friplads paa Sorø eller Herlufsholm; jeg stillede ingen Betingelser m. H. t. hvilken Skole jeg evt. blev ansat ved. — Jeg kom ikke med derned, og selv om jeg gerne vilde have gjort min lille Del af det forestaaende Opbygningsarbejde, hvis Vanskeligheder jeg

ingenlunde skjulte for mig selv, var jeg glad ved at blive ved min gamle Skole og i mit Hus.

Senere søgte jeg to Gange Rektorat, i Hillerød og i Aalborg, uden Resultat, ellers har jeg ikke søgt Stillingen ved andre Skoler.

Rektor Klein døde i Maj 1923. Nogen Tid efter spurgte Ishøy mig: „Ja, De søger da vel Rektoratet?“ Jeg svarede, at det var jeg ikke sikker paa; hvis jeg ikke fik en Opfordring af mine Kolleger, vilde jeg ikke mene at have et Grundlag for min fremtidige Ledelse af Skolen. „Det var da godt, at jeg fik det at vide!“ sagde Ishøy, og kort efter fik jeg en skriftlig Opfordring, underskrevet af alle (undtagen Orluf, som selv søgte Rektoratet). Saa gik min Ansøgning ind.

I Forvejen var der af Lærerkollegiet bleven indgivet Ansøgning til Byraadet om, at den hidtidige Rektors Lejlighed paa Skolen (7 Værelser paa 2. Sal + 2 Loftsværelser) maatte blive inddraget og anvendt til Skolebrug, og dette var heldigvis blevet vedtaget; vi led i højeste Grad under Pladsmangel.

Jeg fik Udnævnelsen $\frac{9}{8}$ 23; $\frac{15}{8}$ skulde Skolen begynde! Jeg havde nu i Sommerferien lagt Timeplanen med min Ansættelse som Mulighed; fik jeg nemlig Embedet, var det jo af største Betydning, at Planen var lagt, og fik jeg det ikke, var der ingen Skade sket, og jeg havde kun anvendt en 14 Dages Tid paa en uvant og ganske morsom „Kryds- og Tværsopgave“ (i min Rektortid lagde jeg altid selv Timeplanen). Jeg var jo alligevel nødt til at holde mig hjemme, til Afgørelsen kom. At jeg var glad ved ikke at skulle til Skemaet i de 6 Dage, inden Tiltrædelsen, i hvilke der var tilstrækkeligt andet til at optage Tid og Tanker, er en Selvfølge.

Jeg mødte en lille Haandværker, som jeg løseligt kendte, paa Gaden; han standsede og ønskede mig Guds Vel-

signelse til min nye Stilling; jeg takkede og sagde, at den kunde jeg trænge til.

Indsættelsesdagen kom. Vi havde ved Skolen et Tilsynsraad: Skolekommissionen, Byraadets Skoleudvalg og to Forældrerepræsentanter, valgte af Byraadet mellem Forældrene. Formanden for Tilsynsraadet var en Typograf, Faktor (ved Vejle Socialdemokrat) Stephan Boesen. I sin Tale ytrede han bl. a., at der var et og andet, som trængte til at rettes ved vor Skole (Vejle Gymnasium); en saa almen Ytring kunde jeg intet indvende imod, men det havde været bedre, om jeg havde — bagefter — forlangt Besked om, hvad *han* mente, der skulde rettes, og sagt ham *min* Mening derom. Det vilde maaske have gjort mine senere Forhandlinger med ham mindre besværlige.

Et Par smaa Forandringer i Skolens Orden indførte jeg straks ved min Tiltrædelse. En af disse var, at de Opmærksomhedsmærkninger, som tidligere var bleven givet for Uopmærksomhed, blev afskaffede. Det er svært — eller umuligt, idet mindste for mig — at holde Opmærksomheden fuldstændig ubrudt i 50 Min., og det er meget sværere for nogle Elever end for andre at være opmærksomme. Skælder man en Dreng ud eller straffer ham for Uopmærksomhed, vækker man en for Undervisningen skadelig Uvilje og Trods; hvis man derimod Gang paa Gang henter ham ud af hans Adspredthed ved blot at henvende sig til ham, kommer der meget mere ud af det. Opmærksomhedsmærkninger (med evt. paafølgende Strafeftersidning (ubeskæftiget)) blev kun givet for egentlige, tilsigtede Brud paa Ro og Orden, og disse — og Eftersidningerne — blev sjældnere og sjældnere; jeg ved da ogsaa, at min Eftermand efter nogen Tids Forløb forbavset skal have spurgt, om vi da aldrig havde „Affærer“ ved denne Skole. — Noget af det værste, der

hændte var, naar Penge forsvandt (eller mentes at være forsvundet) fra en Lomme i Ydertøjet ude paa Gangen eller fra en Pult; jeg mindes navnlig eet Tilfælde af den Art, som det aldrig lykkedes mig at faa Rede paa.

At give Opførselsanmærkning til en Elev, fordi han er kommen for sent, er efter mit Skøn forkert. Naturligvis skal han møde til Tiden, og det er en vigtig Sag — og absolut Pligt — for os Lærere at vise et godt Eksempel og at respektere Timens Begyndelse og Slutning. Men der kan være mange Grunde, som maaske kan undskylde Eleven, og som det er svært at faa helt Rede paa. I adskillige velstaaende Hjem var (og er?) Forældrene ikke oppe, naar Eleven skulde gaa til Skolen, og hele Morgenordningen var overladt til en Husassistent (paa Dansk: Tjenestepige), hvilket maaske kunde have forsinket Elevens Afgang; Hjemmets Ur eller Elevens Ur kunde have gaaet for langsomt o. s. v. Jeg fandt da den Udvej, at jeg, naar en Elev kom for sent, sendte en Meddelelse til Hjemmet om den Ting (en trykt Blanket med Plads til Angivelse af, hvor mange Minutter vedkommende var kommet for sent), saa maatte Forældrene selv finde ud af, hvor Skylden laa, og sørge for, at det vanskeligt gentog sig. Denne Metode forekom mig at virke godt.

Vi havde gerne Skolebal hver Vinter. Der kunde desværre ikke — som i Krarups Tid og maaske (jeg husker det ikke) en Del af Kleins Tid — være Tale om noget Fællesbord med Postejer, Rødvinspunsch, Sange og Taler; der var dog oftest ret god Tilslutning, og det faldt gerne pænt og fornøjeligt ud. Naar Ballet officielt var afsluttet, gik jeg hjem; en Del Forældre og Elever afsluttede derefter gerne med lidt „Smørrebrød“, og Ishøj og maaske flere Lærere blev der og saa lidt efter.

Skovturene gik efter Elevernes Ønske altid i min Tid til Fakkegrav pr. Damer. Vi drog gennem Hovedgaden med Musik i Spidsen om Morgenen; naar vi kom til Fakkegrav, tog vi vor Frokost (medbragt), saa var der Røverleg et Par Timer, derefter en lille Pause, derefter Væddeløb om smaa Præmier. Naar vi gik fra Væddeløbspladsen, gik jeg i Forening med et Par Elever og samlede efterladt Papir op, saa vi kunde efterlade Pladsen i en pæn Tilstand. Saa drak Lærerne Fælleskaffe, medens Eleverne dansede i Pavillonon. Kl. 18 blev der blæst til Opbrud, og Turen sluttede med 3 Danse i Skolegaarden (god Tradition fra Rektor Kleins Tid). Badning i Fjorden var lovlig, hvis der var en Lærer til Stede.

Skoleafslutningen fik jeg straks, som ovenfor sagt, flyttet fra den alt for lille Gymnastiksal til Haandværkerforeningens store Sal, hvor den foregik i al min Tid (og ogsaa derefter). Der var god Plads, saa at alle Eleverne og Forældrene m. m. kunde faa Siddeplads, og det hele kunde ordnes pænt og festligt. Fester og offentlig Optræden har aldrig ligget for mig; i de sidste Dage før Translokationen, i hvilke der foruden at udrettes en hel Del andet skulde forberedes to Taler — en om det forløbne Skoleaar og Skolesagen i al Almindelighed, en til Dimittenderne, Realister og Studenter (ikke blot som før min Tid Studenterne) — var jeg ikke ret god at komme nær; jeg søgte saa vidt muligt Ensomhed i Naturen — paa en god, lang Spadseretur eller i en Høstak med en god Cigar — men paa selve Dagen, naar jeg var „i det“, følte jeg egentlig intet Ubehag, nærmest Spænding, og slap vist da nogenlunde fra det, og det var en rar Følelse, naar det var overstaet.

Der forekom selvfølgelig ogsaa i min Rektortid Tilfælde af Opførselsforseelser af Eleverne over for Læ-

rerne, evt. andre. Naar jeg havde hørt Elevens Forklaring og om nødvendigt Lærerens, sagde jeg som Regel til Eleven, at han (hun) maatte gaa ud til vedk. Lærer samme Eftermiddag og under fire Øjne se at faa denne „Misforstaaelse“ ud af Verden; hvis han (hun) fik det klarer inden næste Dags Morgen, vilde jeg intet videre foretage. Jeg mindes intet Tilfælde, hvor dette ikke virkede tilfredsstillende. Det gælder i dette Tilfælde som i saa mange andre at undgaa 1) et „deltagende“ Publikum, som altid bidrager til at forværre Forholdet, 2) at skulle stille sig kritisk over for saa vel Lærerens som Elevens Fremstilling af Konflikten; de kan lettere komme til Enighed ved hver fra sin Side at lempe sig lidt efter hinanden under fire Øjne, end naar de begge skal hævde deres Sags Retfærdighed over for en Tredjemand, i hvis Haand den endelige Afgørelse ligger. Og ofte har jeg naaet at overbevise Eleven om hans Uret ved at anbringe ham i en Lænestol (Magen til min) paa den anden Side af mit Skrivebord og tale „som en Gentleman med den anden“ med ham om Tingene i al Ro og under fire Øjne. — Undgaa Publikum!

Der har været megen Tale om det engelske Princip med „monitors“ o. l., og man har forsøgt at efterligne dette System, der vel nærmest hører hjemme i Kostskoler, ved „Dagskoler“ her i Landet, hist og her, saa vidt jeg ved. Her prøvede vi først at lade en Elev i hver af de øverste Gymnasieklasser paase, at Klassen blev tomt efter Udringningen (det var inden min Rektortid, medens jeg var Ganginspektør); dette mislykkedes ganske, da Eleverne — navnlig de kvindelige — yndede at sætte sig op mod vedkommende „Udsmider“ (Navnet alene betegner tilstrækkeligt Navngivernes Indstilling) og at arrangere smaa fornøjelige Kampe. Det blev snart opgivet.

Da jeg var bleven Rektor, prøvede jeg en anden Maa-
de: Hver af de tre øverste Klasser valgte en „Tillids-
mand“ (kunde genvælges), som skulde være Mellem-
mand mellem Klassen og Rektor, naar en af disse Par-
ter ønskede at forhandle med den anden om Ting, der
angik Klassen i sin Helhed. Jeg benyttede denne Maa-
de engang, da jeg ønskede at faa den Skik afskaffet, at
Eleverne i det store Frikvarter kom dampende paa Ci-
garet eller Pibe lige til Skoleporten. De samlede Til-
lidsmænd stillede sig forstaaende, og efter en Del Drøf-
telser blev vi enige om, at Eleverne burde indstille Røg-
ningen paa bestemte Gadehjørner i aftalte Afstande fra
Skolen. Dette virkede rigtig godt. Men i øvrigt blev der
sjældent Anledning til at foretage saadanne Forhand-
linger, og det gled efterhaanden helt ud.

Hvad Tobaksrøgning angaar, har jeg den Opfattelse,
at den selvfølgelig (trods Eksemplet fra Lærerne!) maa
være forbudt paa Skolens Omraade, men at Tobaksrøg-
ning paa Gaden er en Sag mellem Eleven og Hjemmet
og ikke er Skolens Sag.

Inden jeg forlader Eleverne, maa jeg endnu bemær-
ke, at jeg ikke i min Rektortid har anvendt legemlig
Revselse; Skolens eneste Straffemiddel var 1 Times Ef-
tersidning (for $3 \times \div 1$ i Opførsel inden for en 6
Ugers Periode) og ved grove Forseelser indtil 3 Dages
Bortvisning fra Skolen. Et Par Eksempler paa, hvad der
kunde medføre det sidste: Da jeg havde opdaget (før
min Rektortid), at Eleverne i det store Frikvarter for-
synede sig med Slikkerier fra Slikbutikken i Nærheden,
at en Elev havde en Gæld paa ca. 10 Kr. i en saadan
Butik, og at en anden stjal af sin Moders Penge, som hun
(et nærmest fattigt Hjem) havde faaet ind ved Salg
af Æg, for ikke at staa tilbage for sine Kammerater m.
H. t. Forbrug af og Traktement med Slik, svor jeg ved

mig selv, at dette skulde høre op, og forbød *al* Medtagen af Slik, Bolsjer, Chokolade o. l. paa Skolen, ogsaa i Forkølelsetilfælde (var de forkølede, maatte de hellere blive hjemme i Stedet for at komme og smitte deres Kammerater), og Overtrædelse af dette Forbud straffede jeg ubarmhjertigt med de 3 Dages Karantæne; da Systemet paa denne Maade var indarbejdet, kunde jeg lempe lidt paa Straffen. Jeg er naturligvis ikke naiv nok til at tro, at der aldrig blev „slikket“ i Hemmelighed paa Skolen, fx. under Besøg paa Retiraden, eller i Timen hos en Lærer, der „sov“ eller maaske var ligeglad; men den nærmeste Slikbutik, som havde haft størst Søgning, blev i hvert Fald nedlagt paa Grund af manglende Kunder.

En anden Aarsag til 3 Dages Karantæne var Udeblivelse fra Skolen uden Tilladelse eller lovlig Grund.

Ogsaa denne Anledning forekom efterhaanden ganske sjældent, ligesom Eftersidning blev sjælden; saa vidt jeg erindrer kunde der til sidst gaa Aar mellem to Eftersidninger.

At straffe en Elev med ekstra Skolearbejde, Afskrivning af et eller andet fx. en enkelt Linje 200 Gange o. l. er efter mit Skøn vel egnet til at gøre vedkommende led af Skolen og Skolearbejdet. —

Dette var mit Forhold til Eleverne; nu kommer vi til mit Forhold til mine Kolleger, Skolens andre Lærere.

Inden for de Rammer, som sættes af Timeplan og Undervisningsplan, maa Lærerne have fuld Frihed til at forme deres Undervisning efter deres naturlige eller erhvervede Anlæg. En Rektor kan naturligvis drøfte en Kollegalærers Undervisningsmaade med ham, kritisere og maaske give Raad, men det bør ske som mellem to Ligemænd, og et Forsøg paa at ensrette Undervisningen

i alle Fag og hos alle Lærere kan efter mit Skøn kun gøre Fortræd. Men Rektor maa *vide*, hvordan en Lærer underviser, og bør derfor af og til overvære hans (hendes) Undervisning, Besøg, som ikke — hverken af Kollegerne eller Eleverne — bør opfattes som en Slags politimæssig Kontrolforanstaltning. Det er den eneste Maade, paa hvilken en Skoleleder kan skaffe sig ordentlig Viden om den enkelte Lærers Maade at arbejde paa og hans Evner m. H. t. Undervisning, medens han selvfølgelig ikke ved disse enkelte Besøg kan faa at vide, hvorledes han arbejder Time efter Time, hvorledes hans Disciplin da er, d. v. s. i hvilken Grad han holder Klassen samlet om og med i Arbejdet. Det er meget sandsynligt, at Rektors Nærværelse i en Time bringer Elever, som ellers muligvis vilde være forstyrrende eller uopmærksomme, til at tage sig sammen, ligesom det kan tænkes, at Læreren samler sig mere stadigt og paa en mere energisk Maade om *sit* Arbejde end i adskillige andre Timer, saa det hele kommer til at give et *noget* forskønnet Billede af hele vedkommendes Arbejde, fortæller, hvordan Lærer og Klasse *kan* arbejde, i Stedet for at fortælle, hvorledes de til daglig faktisk arbejder, og dette maa Rektor aldrig glemme at tage med i sine Overvejelser, ligesom han maa være klar over, at hans Nærværelse maaske — især hvor der er Tale om nervøse eller ungdommelige Lærere — kan virke noget trykkende eller nervepirrende; hvad Virkning hans Nærværelse har, afhænger naturligvis af, i hvilken Grad hans Kolleger har faaet Tillid til hans Retsindighed, Rummelighed og sunde og velvillige Omdømme. Dette gælder maaske i endnu højere Grad, naar der er Tale om Besøg af Undervisningsinspektøren eller hans Assistent; der er navnlig i den senere Tid kommet en Del mindre venlig Stemning mod hele denne Institution til Orde

i „Gymnasieskolen“. Jeg maa sige, at jeg selv har aldrig følt mig ilde berørt af saadanne Besøg, men ofte haft Fornøjelse af at tale med disse Folk; om Forholdene har forandret sig i de 10 Aar, siden jeg forlod Skolen, kan jeg ikke sige.

Naar der i min Rektortid skulde ansættes en ny Lærer — det skete desværre ikke saa sjældent i den omtalte Tid (13 Aar) — bar jeg mig saaledes ad: Af Ansøjerne udtog jeg gerne nogle faa af de tilsyneladende bedst kvalificerede; hvis disse var i Arbejde ved Skoler, rejste jeg hen for at se dem i Virksomhed. Jeg kom altid uanmeldt og fik saa Tilladelse af Skolelederen til at overvære en eller flere af deres Timer. Jeg sørgede saa for at være i Klassen før Timens Begyndelse for at se, hvorledes denne artede sig, hvorledes Eleverne kom ind i Klassen, hvorledes (og naar) Læreren kom, om der var eller først skulde skaffes Ro og Orden, hvorledes det rent personlige Forhold mellem Lærer og Elever ytrede sig, om Læreren var klar over, hvad der skulde foregaa, eller maaske først skulde have Timens „Spiseseddel“ serveret af Ordensduksen, og hvorledes Undervisningen kom i Gang og forløb Timen igennem — Indtrykkene var yderst forskellige; en Lærer kunde efter sine Papirer være fortrinligt fagligt kvalificeret, men underviste uden at komme i Kontakt med sine Elever, en anden kunde have den Kontakt i Orden fra Timens Begyndelse til dens Slutning; naar man selv er erfaren Lærer, kan man faa ikke saa lidt ud af et saadant Besøg, og jeg har aldrig fortrudt denne Fremgangsmaade. Naar Ansøgerne kom lige fra Eksamensbordet (med efterfølgende Pædagogicum) og ikke var i Funktion, kunde den naturligvis ikke anvendes. — Hvorledes en Lærer saa efterhaanden udvikler sig, kan man ikke paa Forhaand vide; som gamle Krarup sagde: „Det er med Lærere som med Fri-

kadeller, det kommer an paa, hvad de er lavet af“, eller „om de er perfektible“. En Lærer kan efterhaanden af Forholdene — Ekstratimer, Sygdom, Selskabelighed, daarlig Økonomi eller andre Ting — forsumpe, og dette ganske uanset om han lever i København eller Provin- sen, eller han kan holde sig frisk, fagligt fremadskriden- de, aandeligt vaagen og interesseret; jeg har set Eks- empler paa begge Dele. Jeg tænker mig, at dette sidste maaske har flere Chancer i København end udenfor, fordi man der lettere kan finde andre med faglige og aandelige Interesser af samme Art som ens egne; men Forudsætningen er, at man faar Tid og Kræfter dertil og har den virkelige Interesse i sig, at „Frikadellen“ har det rigtige Indhold. —

Det er selvfølgelig det i alle Henseender bedste, naar en Lærer kan klare Forholdet til Eleverne uden Hjælp fra Rektor. Da jeg var ung Lærer, maatte jeg bruge kor- porlig Revselse for at opnaa dette; senere har jeg kendt Kolleger, som havde Klassen „i den hule Haand“ fra de kom ind, til de gik ud. Saadanne Lærere er de aller- mest benaadede Undervisere, men selv andre med ringere Evner i den Henseende kan være eller blive gode Arbejdere i Vingaarden, naar de i det rette Øjeblik kan faa Støtte fra Skolens Leder. En nyansat Lærer, som det første Aar blev nødt til at give en hel Del Opførsels- anmærkninger kunde — hvis der var det rette Stof i ham — senere blive endog en fortræffelig Lærer, naar han blev hjulpet igennem den første vanskelige Tid, indtil han og Eleverne kom til at forstaa hinanden.

Over for Forældrene kan en Lærer ogsaa have Gavn af sin Rektors Støtte; der kan jo let opstaa Misforstaa- elser. Jeg havde som Rektor af og til Besøg af en util- freds Fader eller Moder. I Stedet for at optræde som Dommer og holde „Forhør“ over begge Parter fik jeg

dem til en direkte Forhandling med hinanden, helst inde paa mit Kontor (i mine gode Lænestole), *uden* at jeg var til Stede, og det syntes altid at klare Sagen; det lettede altid Forhandlingen, at de var fri for Publikum. En Fader, som engang var meget utilfreds med Sprogundervisningen i en bestemt Klasse, fik jeg til at overvære en Time i Faget, hvilket gav ham et helt nyt Syn paa Sagen.

Inden jeg blev Rektor, fik jeg undertiden (i alt 3 Gange) Orlov en Dag eller to for — paa egen Bekostning — at rejse til en anden Skole og se, hvordan en anset Lærer ved hver af vedkommende 3 Skoler underviste i mit Fag. Nu findes der jo (endnu?) Stipendier til saadanne Rejser, hvilket er ganske fortræffeligt; det burde udvikles yderligere, men samtidig har det slaet mig under mine Rektorbesøg i Klasserne, at vi Lærere undlader at benytte en Chance, som ligger meget nærmere: Besøg i hinandens Klasser. Jeg ser vel, hvad der kan hindre dette i nogen Grad: en Følelse af, at man hos vedkommende eller Eleverne kan faa et Skin af enten at komme som Kritiker — altsaa overlegen — eller som en, der trænger til at lære noget (noget som Eleverne ikke ret forstaar at vurdere), men det maatte kunne gøres, uden at Besøget fik noget af dette Præg over sig. Og blot det at se, hvorledes der undervises, kan give Impulser for en selv, endogsaa hvis Undervisningen ikke helt tilfredsstillende er; man opdager maaske hos en anden gode Ting, som man selv savner, eller Fejl, som man selv har, men lettere bliver opmærksom paa hos sig selv ved at se dem hos andre. To Undervisere hos os, som hver for sig var meget effektive, Baark og Ishøy, havde være ypperlige at besøge i deres Timer (Matematik og Fysik). Ishøy var overordentlig livlig, gemytlig, ihærdig, og kunde faa Mellemskolens og Realklassens matemati-

ske Pensum ind i selv meget modstræbende Hoveder. Baark var den rolige, stilfærdige Lærer, som saa enhver Svaghed i Elevens Forstaaelse og ikke helmede, før den var trukket for Dagens Lys og kureret. Og jeg tvivler ikke om, at Lærere i helt andre Fag kunde have haft Udbytte af at høre paa dem; det gælder jo om „Inspiration, not imitation“.

Ogsaa Rejser til Skoler i Udlandet kan have en inspirerende Virkning. Tre Gange er en saadan Rejse faldet i min Lod.

Første Gang rejste jeg paa Stipendium til England i 1898. Jeg sejlede fra Esbjerg til Parkeston. Det blæste stærkt; i Esbjerg føg Sandet om Hushjørnerne. Saa snart vi var kommet uden for Fanø, drejede vi stærkt mod Sydvest, ærlig talt til min store Forundring, fordi det ikke stod mig klart, at London ligger paa samme Breddegrad som Dresden, sydligere end Amsterdam. Ved Frokostbordet næste Dag lagde jeg Mærke til, at der var spændt Trærammer om Kanten af Bordene; det var for at hindre de forskellige Skaale fra at rutsje ned paa Gulvet; en Snapseflaske væltede dog, og Kiksene røg ogsaa paa Gulvet, en Opvarter rutsjede ned ad Kahytstrappen med en Stabel Tallerkener, som knustes med stort Rabalder. Da Kaptajnen til en af Gæsterne sagde: „De skulde tage en Sardin; den kommer saa dejligt let igen,“ rejste en anden sig og forsvandt, og fra Kahytterne hørte man adskillige Søsygelyde. Selv havde jeg ogsaa været syg i Løbet af Natten; men efter en god Søvn kom jeg mig og kunde nyde det storartede Skue af Havet i Oprør; siden da har jeg kun været søsyg een Gang i Storm over Skagerak. Middagen — Ærtesuppe m. m. — smagte herligt. Vi sejlede to Nætter og en Dag, og tidligt om Morgenen kom vi til Parkeston. En god Ven havde forberedt mig paa, at mit Engelsk

vilde slaa Klik: „Du kan ikke engang faa dig et Stykke Smørrebrød derovre“, saa jeg blev helt fornøjet, da det viste sig, at jeg baade kunde forstaa Sproget og gøre mig forstaaelig. Med et tidligt Morgentog kom jeg til London og fandt uden Vanskelighed det Undergrundstog, hvormed jeg skulde naa det Sted ude ved Highgate, hvortil jeg skulde. Gennem Prof. Otto Jespersen havde jeg faaet Pension hos Professor Keane. Jeg havde et Stykke at gaa, men spurgte mig frem og naaede Huset, hvor jeg blev venligt modtaget af det aldrende Ægtepar hos hvem jeg befandt mig udmærket under hele mit Ophold. Formaalet med Rejsen var rent sprogligt, og Prof. Keane lod mig hver Dag oversætte fra Dansk til Engelsk, mest efter et Hefte „Julerøser“, som han havde; bl. a. mindes jeg, at et Stykke af Karl Larsen voldte mig nogen Vanskelighed. Samtalerne med mine elskværdige Værtsfolk gav et godt Udbytte. Desuden sørgede jeg for at høre saa meget som muligt i London, var i Kirke, i Parlamentet, i Court of justice til en Retssag, i Teater, og desuden fartede jeg rundt i og omkring London; endelig en tre Dages Tur til Hastings og Isle of Wight, som jeg havde faaet Interesse for gennem Fru Keane, som stammede derfra og havde fortalt en Del om Øen. Endvidere besøgte jeg Eton og Harrow, takket være min Introduktionsskrivelse fra det danske Undervisningsministerium og velvillig Hjælp fra Legationen i London. Da jeg skulde til Eton, anskaffede jeg mig en høj Silkehat (den er i Brug endnu ved højtidelige Lejligheder), rullede min Paraply stramt sammen og startede med nogen Ængstelse. Jeg spiste Frokost hos Rektoren, der boede pragtfuldt — Haven udenfor gik lige ned til Themsen — og havde £ 5000 i aarlig Gage, ca. 5 Gange saa meget som alle de daværende Lærerlønninger tilsammen ved Vejle Latin- og Realskole! Derefter

blev jeg vist rundt af Rektors Søn — lige hjemkommet paa Besøg fra Portugal, hvor han var ansat i et Vinfirma; en anden Søn var Kaptajn i Hæren i Indien og ventedes hjem — men Undervisningen hørte jeg ikke paa, da der var skriftlig Eksamen. Jeg spurgte ham om, hvilke disciplinære Midler man brugte; det var naturligvis det sædvanlige med Afskrivning af „lines“; „flogging only for smoking (!) and deceit“. „The cricket eleven“ og Baadholdets Lokale var der ingen Adgang til for andre, ikke engang for Masters. Elevernes Værelser var ret spartanske, og Klasseværelserne (i de ældre Bygninger; en „science school“ var ny) højst umoderne; i et af dem saa jeg adskillige berømte Navne, som deres Bærere havde skaaret i Træværket som Drengene. Men der var store Cricket- og Fodboldpladser, „Fives courts“ og et Hus til „Rackets“; da jeg fik dette Spil set og forklaret spurgte jeg, om det ikke var farligt (den ret lille Bold var knaldhaard), men min Foreviser svarede: „Aa nej, jeg ved kun om to Tilfælde, hvor der er gaaet et Øje“(!). Det var altsaa væsentligst Rammerne, jeg fik at se.

Nogle Dage senere var jeg paa Harrow, hvor det gik mig ligesaadan; jeg spiste Middag med Rektor og de Drengene, der boede i hans Hus (ca. 50) (hashedmeat og red-currant pudding). Jeg spurgte ogsaa her om disciplinære Straffe: Ekstrastile, Ekstragymnastik (!), Fratagelse af Udgangslov, Stilling hver halve Time med et Par Linjer, fx. af Milton, samt — for de alvorligste Ting — „flogging“. Her var — i Modsætning til Eton — Gitter for Vinduerne. — Nogle Dage senere saa jeg i Aviserne Rektors Udnævnelse til Biskop i Kalkutta. — Jeg besøgte ogsaa en Folkeskole med indtil 60 Elever i Klasserne, et Sted sad en Lærerinde og havde Regning med en Dobbeltklasse. Der var gennemført Klasseundervisning; vi var en mindre Flok besøgende, som blev ført

rundt i Klasserne, og mit Indtryk var overfladisk. At jeg besøgte British Museum og Gallerierne er en Selvfølge.

Da jeg i 1910 atter besøgte England — atter paa Stipendium — var pædagogiske Forhold det, som jeg søgte at faa Besked om og lære noget af. Jeg rejste fra Esbjerg til Hull, fordi jeg vilde til Manchester. De store Kostskoler interesserede mig denne Gang mindre, fordi jeg havde faaet den Opfattelse, at de mere var Opdragelses- end Undervisningsanstalter og for største Delen søgtes af et Publikum, som vi ikke havde noget tilsvarende til herhjemme. Jeg havde atter en meget blæsende Overfart, og ved Maaltiderne var kun Kaptajnen, en Dansker, som boede i Cornwall, og jeg til Stede. Danskeren fortalte bl. a., at i den By, hvor han boede, havde de hverken Post eller Tog om Søndagen, og et Tilbud fra Jernbanselskabet om at sætte et Søndagstog i Gang var blevet mødt med Afslag.

Jeg kom til Manchester saa tidligt paa Dagen, at jeg vilde benytte Eftermiddagen til at aflægge Rektor, med hvem jeg havde korresponderet om Tiden for mit Besøg, en Visit. Jeg fandt hans private Adresse, langt ude i Udkanten af Byen, naaede derud, men fandt først Huset, efter at Mørket var faldet paa; ingen besvarede min Ringen, og næste Dag, da jeg fortalte Rektor om min mislykkede Ekspedition, fortalte han mig, at han var flyttet, uden at beklage mit Uheld eller indbyde mig til at gøre Forsøget om. — Jeg har i det hele fundet Englænderne meget lidt inladende over for fremmede; en Lærer i Manchester inviterede paa en „drink“ i en Mellemtide (hvad jeg ikke tog imod), en Lærer i Warwick tog mig hjem til Aftenthe (og var i det hele yderst venlig og hjælpsom), og to Rektorer serverede en Kop The i et Frikvarter, en tredje tog mig med paa en Køretur i sin Bil, det var alt. Men jeg formoder, at de ikke

havde nogen Interesse af at høre om Secondary Instruction i et *lille* Land som Danmark.

Rektor Paton (Manch. High Grammar School) beklagede, at jeg kom netop i den Uge, da han havde Inspektionsbesøg og havde skrevet, at det vilde være mindre belejligt; heldigvis havde jeg hans Brev i Lommen og kunde vise ham, at han selv havde ansat netop denne Uge som Tiden for mit Besøg! Ingen Undskyldning fra hans Side fremkom! Nu var det i Virkeligheden interessant for mig at se Formen for Inspektion. Der mødte 5—6 Inspektører i forskellige Fag; de gik rundt i Klasserne, hørte paa Undervisningen og gav sig, naar det passede dem, til at eksaminere Eleverne, ogsaa i Ting af deres Pensum, som de havde haft med at gøre for nogen Tid siden. Heldigvis overværede jeg i de tre Dage, jeg var der, ogsaa Timer uden Inspektør.

Der var tre Formiddagstimer à 55 Min. med 5 Min. (!) imellem, saa et Ophold paa 50 Min., derefter 2 Timer à 55 Min. Der var ingen Skoleplads, derfor de korte Mellemrum, der benyttedes til at skifte Klasser. I det lange Ophold (12,20—13,10) løb de fleste af de 800 Elever hjem og spiste; mellem 200 og 300 spiste paa Skolen i eet stort Lokale; Inspektionen, Rektor, jeg og flere spiste paa en Forhøjning i det ene Hjørne. Opvarterne var 6 (?) unge Piger, og det hele foregik med Sømmelighed og god Orden.

Da jeg anser en fast Disciplin for en Nødvendighed, spurgte jeg Mr. P. om *deres* disciplinære Midler. Han viste mig en Liste over de Elever, der var blevet sendt op til ham i den sidste Tid og havde faaet Klø (Ris til de mindre, Spanskrør til de større), fx. for at medføre et uanstændigt Billede, lyve, Sjov hos en Vikar; hvert enkelt Tilfælde havde han liggende en fuld Beskrivelse af.

Jeg besøgte derefter Skoler i Worcester, Warwick, Uxbridge ved London og London. I Worcester tog Rektor mig med ud paa en Biltur. Først kørte vi ud til et Sted, hvor Rektor købte en Ko (han havde selv nogle Elever i Pension og vilde sikre dem absolut sund Mælk); Handelen foregik næsten efter jydsk sædvanlig Skik med Kritik og Prutten. Derefter en skøn Tur op i „Malvern Hills“.

Lærerne ved Skolen var unge, kun een var gift og betragtedes derfor af de andre med Medynk som skør. Mr. Hillard (head master) sagde, at de ofte kun blev i Skolerne i kort Tid for bagefter at blive Præster, Jurister eller andet; kun de dygtigste blev for senere at faa bedre Stillinger ved andre Skoler eller selv blive head masters.

I Warwick traf jeg en Mr. Clark — en Slags Inspektor ved Skolen — som bl. a. bad mig hjem til Aftenhe; de satte mig ved Bordet med Ryggen til en næved staaende stærkt brændende Kamin, saa jeg led; bagefter søgte jeg hen i en polstret Lænestol for at f~~aa~~ Ryggen lidt afkølet. Mr. C. og hans Frue var meget elskværdige og fornøjelige. — I en Historietime, hvor Emnet var Normannerne i Nordengland, kunde jeg ikke dy mig for at komme med nogle supplerende Bemærkninger; nogle Dage senere traf jeg en af Drengene paa en Jernbanestation og bad ham hilse Mr. Clark fra mig, med det Resultat, at Drengen bragte Mr. C. en Hilsen fra „the government inspector“! (jfr. S. 49). Der var til denne Skole knyttet en Bygning til „Jernsløjd“ med alle nødvendige Apparater og Maskiner; en Maskinist som Timelærer. Stor Sportsplads, lille støvet og muggen Gymnastiksal.

I Uxbridge serverede en af de store Piger The for Mr. Sawtell (head m.) og mig og sad selv som en Statue ved

Bordet uden at deltage i Traktementet. Det var en lille pæn Fællesskole med 144 Elever, i 4 Længer med glas-dækket Aula i Midten, Sportsplads umiddelbart ved Skolen.

I Holloway County School i London hørte jeg Mr. Kahn (head master) give en moderne, udmærket god Time i Tysk; hans Maade at spørge Lektionen igennem paa Tysk var fortrinlig. Vi fik The i hans Kontor; det blæste stærkt den Dag (en af de første Dage i Nov.), og af og til slog Blæsten ned i Skorstenen, saa der stod en tyk Sky af Kulrøg ud af Kaminen. Det var min sidste Skoledag derovre. Jeg havde set mange Timer, nogle gammeldags og ikke videre effektive, andre fortrinlige i enhver Henseende.

Jeg boede i et Pensionat i det vestlige London. Det var meget „shabby genteel“. Ved Middagen mødte Pensionærerne i deres bedste Tøj, og vi blev opvartet af en „Tjener“ i Kjole; han var ellers Altmuligmand paa Stedet og børstede Fodtøj, fejede o. s. v. Efter Middag gik vi op i en stor Sal, hvor der i Kaminen i Salens ene Ende glødede nogle faa forsagte Kulstykker; Belysningen var meget ringe, dog tilstrækkelig for to eller tre Spillepartier, der benyttede de mest snavsede Kort, jeg mindes at have set. Jeg kunde ikke se at læse dernede og fortrak gerne op paa mit Værelse, hvor jeg klarede mig med et Stearinlys, jeg havde købt. Manden i Huset var Irlænder, Dr.; han havde et lillebitte Rum et Sted ved Trappen, med en lillebitte rusten Kakkellovn, hvor han sad i en gammel Frakke og skrev Artikler til Blade o. l.; han hed O'Connor. Fruen var fransk og aabenbart meget økonomisk indstillet. Der var tre unge Fransk mænd i Pensionatet; den ene var i Forretning, havde været i London et Aar og talte et ret flydende, men skrækkelig grimt Engelsk; den anden hav-

de været der en Maaned og kunde foreløbig kun sige „yes“ og „no“; den tredje kom et Par Dage før mig fra Sorbonnen, hvor han havde studeret Engelsk; hans Udtale var god, og han havde aabenbart stort Gloseforraad, men endnu ingen Øvelse i at tale, saa han udtrykte sig famlende og tøvende.

Paa Rejsen hjem havde vi atter Blæst. Vi sad en hel Del Mandfolk i Rygesalonen om Aftenen, og det hele var noget dødt og søvnigt. Men saa kom Kaptajnen og kastede en Brand ind i Selskabet, hvor der bl. a. var et Par engelske Søofficerer, ved at omtale, hvor dumt Englænderne i 1864 havde baaret sig ad ved at lade Tyskerne beholde Kiel, som nu var en betydelig Krigshavn. Der blev en ivrig Diskussion, under hvilken bl. a. en af de engelske Søofficerer hævdede, at selv om Tyskerne kunde bygge Skibe, kunde de ikke bemane dem med dueligt Mandskab. Jeg tillod mig at bemærke, at jeg sidste Vinter havde læst en Beretning om, at to Krydsere (eller Slagskibe) var løbet ud fra Kiel til Øvelse i en Snestorm; de var stødt sammen, men det viste, at Tyskerne mente det alvorligt. — I 1914—18 og 1939—45 fik Englænderne Lejlighed til i nogen Grad at revidere deres Anskuelse om Tyskernes Udygtighed til Søs.

I 1932 var jeg — af private Grunde — nødt til at opholde mig et Par Uger i München. Jeg henvendte mig straks til Rektor ved Marie-Theresien Gymnasium om Tilladelse til at besøge Skolen. Han kunde ikke give mig Lov, men henviste mig til at opsøge en ministeriel Kontor- (eller Departements-)chef, Hr. Bauschmied. Han svarede mig, at jeg maatte indgive Ansøgning til Undervisningsministeriet; det vilde antagelig vare nogle Dage, inden alle Formaliteter var i Orden, saa jeg fik Svar. Jeg gjorde ham opmærksom paa, at saa blev det for sent for mig, og da vi havde drøftet Sagen en Tid paa

en meget uformel og uceremoniel Maade, sagde han, meget forekommende, at han vilde telefonere til Rektor Weber („Oberstudiendirector“), saa jeg kunde blot gaa derhen og melde mig — alt var afgjort i Løbet af et Par Timer.

Jeg hørte en Række fortrinlige Timer — bedre end de fleste, jeg havde hørt i England i 1910 — og det var mig en Fornøjelse at se Forholdet mellem Lærere og Elever; der var ikke Spor af stiv, militær Façon, de mindre Elever var livlige, de større mere stiltfærdige. Man saa endnu Følgerne af Elendigheden under og efter Krigen; Elever og Lærere var tarveligt — undertiden daarligt — klædt, Inventaret var tarveligt, alle Skolens Ure stod. Men Undervisningen var grundig og klar og med et tiltalende humant Skær over sig. — Det samme gjaldt Realgymnasiet i Siegfriedstrasse 22; Director, Dr. Goller gjorde ikke det fine Indtryk som Dr. Weber, men der var dygtige og fornøjelige Lærere. Hr. Burger, som var lam i Underkroppen (eller maaske „kun“ Benene), blev kørt ind i Klassen i sin Sygestol (paa Hjul) og gjorde Undskyldning, fordi han ikke kunde rejse sig fra Katederstolen, da jeg kom; han fortalte sine Elever om Enhedsbevægelsen i Tyskland i 1847—48, klart og smukt, og var ikke bange for at drage Linjer til Nutiden og advare mod at ønske en ny Krig, „fordi det ikke kunde blive værre, end det var nu“; det kunde blive meget værre! Hvor er han nu? Der var Aand i det skrøbelige Legeme. — Rejsen varede fra $1\frac{2}{11}$ til $3\frac{0}{11}$; jeg gik 4 Dage paa Marie-Theresien Gymn., 2 Dage paa Altes Realgymnasium. —

En Indretning med Spørgetimer, hvor Forældre kunde tale med Lærerne, havde jeg set i Manchester og i München og fik Kollegernes Tilslutning til Tanken efter min Hjemkomst fra München; vi indrettede saa saa-

danne Spørgetimer i mine sidste fire Rektoraar, men de blev meget mindre benyttet, end jeg havde haabet.

1936 fyldte jeg 70 og fik min Afsked. Jeg har nu i 10 Aar nydt mit Otium; jeg har min Hustru, mine Børn, mit Hus og min Have, som giver mig megen Glæde og sundt og forfriskende Arbejde. Jeg læser — bl. a. en Del Theologi — og ønsker blot, at alle Mennesker i min Alder maatte have et saa godt Helbred, som jeg hidtil har haft, og have lige saa megen Glæde af deres Alderdom, som jeg har.

Disse Erindringsblade drejer sig næsten udelukkende om mit „ydre Liv“; nogen Fremstilling af mit „indre Liv“ har jeg ikke Lyst at give, og den vilde næppe interessere mine eventuelle Læsere.
